

Meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling

Protocol voor KOM Kinderopvang

2014

Overeenkomst ter gebruik van de meldcode

Het bevoegd gezag van KOM Kinderopvang

Overwegende:

dat KOM Kinderopvang verantwoordelijk is voor een goede kwaliteit van de dienstverlening aan zijn kinderen en dat deze verantwoordelijkheid zeker ook aan de orde is in geval van dienstverlening aan kinderen die (vermoedelijk) te maken hebben met huiselijk geweld of kindermishandeling;

- dat KOM Kinderopvang een meldcode wenst vast te stellen, zodat de pedagogisch medewerker die binnen KOM Kinderopvang werkzaam zijn weten welke stappen van hen worden verwacht bij signalen van huiselijk geweld of kindermishandeling;
- dat KOM Kinderopvang in deze meldcode ook vastlegt op welke wijze zij de pedagogisch medewerker bij deze stappen ondersteunt;
- dat van de pedagogisch medewerker die werkzaam zijn bij KOM Kinderopvang op basis van deze verantwoordelijkheid wordt verwacht dat zij in alle contacten met kinderen attent zijn op signalen die kunnen duiden op huiselijk geweld of kindermishandeling en dat zij effectief reageren op deze signalen;
- dat onder huiselijk geweld wordt verstaan: (dreigen met) geweld, op enigerlei locatie, door iemand uit de huiselijke kring, waarbij onder geweld wordt verstaan: de fysieke, seksuele of psychische aantasting van de persoonlijke integriteit van het slachtoffer, daaronder ook begrepen ouderenmishandeling, eengerelateerde geweld en vrouwelijke genitale verminking (meisjesbesnijdenis);

Tot de huiselijke kring van het slachtoffer behoren: (ex)partners, gezinsleden, familieleden en huisgenoten.

- dat onder kindermishandeling wordt verstaan: iedere vorm van een voor een minderjarige bedreigende of gewelddadige interactie van fysieke, psychische of seksuele aard, die de ouders of andere personen ten opzichte van wie de minderjarige in een relatie van afhankelijkheid of van onvrijheid staat, actief of passief opdringen waardoor ernstige schade wordt berokkend of dreigt te worden berokkend aan de minderjarige in de vorm van fysiek of psychisch letsel, daaronder ook begrepen eengerelateerd geweld en vrouwelijke genitale verminking;
- dat onder pedagogisch medewerker in deze meldcode wordt verstaan: de pedagogisch medewerker die voor KOM Kinderopvang werkzaam is en die in dit verband aan kinderen van de kinderopvangorganisatie zorg, begeleiding, of een andere wijze van ondersteuning biedt;

In aanmerking nemende:

het Besluit vaststelling minimumeisen verplichte meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling;

- de Wet maatschappelijke ondersteuning;
- de Wet op de jeugdzorg;
- de Wet bescherming persoonsgegevens;
- de Wet kinderopvang en kwaliteitseisen peuterspeelzalen;
- Beleidsregels kwaliteit kinderopvang en peuterspeelzalen;
- Wijzigingswet kinderopvang 2013;
- Wet klachtrecht cliënten zorgsector;
- het privacyreglement van KOM Kinderopvang;

Stelt het volgende vast binnen de kinderopvangorganisatie:

- Route bij signalen huiselijk geweld en kindermishandeling;
- Route bij signalen van mogelijk geweld- of zedendelict door een collega;
- Route bij signalen seksueel grensoverschrijdend gedrag tussen kinderen onderling.

Tevens neemt de kinderopvangorganisatie de verantwoordelijkheden op zich voor het scheppen van randvoorwaarden voor een veilig werk- en meldklimaat. Ook vult de kinderopvangorganisatie de sociale kaart in en zorgt dat deze toegankelijk is voor de pedagogisch medewerker.

Handtekening houder of directie KOM Kinderopvang

Inhoudsopgave**Pagina**

Achtergrondinformatie	1
Inleiding protocol	2
Verdeling verantwoordelijkheden	4
Stappenschema	5
Toelichting op stappenschema	6
Bijlagen	
1. Informatie over Bureau Jeugdzorg en het Advies & Meldpunt Kindermishandeling (AMK)	11
2. Signalenlijst A. kindermishandeling 0-4 jarigen	12
3. Signalenlijst B. kindermishandeling 4-12 jarigen	16
4. Observatieformulier	20
5. Gesprekspunten overleggroep	21
6. Aandachtpunten voor een gesprek met verzorgers	22
7. Enkele aandachtspunten in het contact met allochtone gezinnen	25
8. Aandachtspunten tijdens een gesprek met een jong kind	26
9. Aandachtspunten voor een gesprek met een kind	27
10. Omgaan met privacy	30
11. Meldrecht, meldplicht en zorgplicht	31
12. Sociale kaart	32
13. Invulblad sociale kaart	33
14. Verdere informatie	34
15. Literatuurlijst	35
16. Bronnen	38
17. Protocol 'Hoe te handelen in geval van ongewenste omgangsvormen cq. seksuele intimidatie door een medewerker'	

Achtergrondinformatie

Kindermishandeling komt overal voor. In Nederland zijn naar schatting minstens 80.000 kinderen per jaar slachtoffer van kindermishandeling. Tussen de 50 en 80 kinderen per jaar overlijden aan de gevolgen van kindermishandeling.

Kindermishandeling is een ernstig probleem. Kinderen die mishandeld worden hebben recht op hulp. En liefst zo vroeg mogelijk. De schade kan dan beperkt blijven.

Kinderopvang is bij uitstek een plaats waar (een vermoeden van) kindermishandeling gesignaleerd kan worden. In 2013 is het besluit vastgesteld minimumeisen verlichte meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling in werking getreden.

Wij, als KOM Kinderopvang, dragen onze eigen verantwoordelijkheid voor het signaleren van kindermishandeling en voor het ondernemen van actie na het signaleren. De signalen moeten worden doorgegeven aan de instanties die hulp kunnen bieden aan het gezin. De pedagogisch medewerkers hebben hierin een duidelijke taak. Zij zien de kinderen regelmatig en kunnen opvallend of afwijkend gedrag signaleren. Nadat zij signalen hebben opgemerkt is het ook hun taak actie te ondernemen, waarna het protocol wordt gevolgd.

Het pedagogisch hoofd in de functie van leidinggevende steunt de pedagogisch medewerkers bij deze taak en geeft sturing aan de uitvoering van het protocol. Zij is er verantwoordelijk voor dat de signalen bij de juiste instantie terechtkomen. Dit betekent dat zij deskundigheid moet hebben in het signaleren en in het omgaan met de signalen van kindermishandeling

Dit protocol geeft de stappen aan die gezet kunnen worden in het proces van signaleren.

Inleiding protocol

Kindermishandeling is geen eenduidig begrip. Kindermishandeling komt in alle lagen van de bevolking voor en in alle leeftijdscategorieën. Vaak komen verschillende vormen tegelijk voor. Wat men kindermishandeling noemt, heeft te maken met eigen normen en waarden, de manier waarop men zelf is opgevoed en de cultuur waarin men leeft. Het is van belang onderscheid te maken tussen kindermishandeling en minder gewenste opvoedingssituaties. Iedere ouder maakt immers wel eens fouten, is onredelijk of driftig of deelt een tik uit. Bij kindermishandeling is er echter sprake van structureel, stelselmatig, steeds terugkerend geweld of het ontbreken van zorg van de ouder(s) naar zijn/haar kinderen. Bij iedere vorm van mishandeling is er ook sprake van psychische mishandeling. Het kind niet beschermen tegen de mishandeling van de andere ouder is ook mishandelen.

Definitie van kindermishandeling en huishoudelijk geweld

Kindermishandeling is elke vorm van, voor de minderjarige, bedreigende of gewelddadige interactie van fysieke, psychische of seksuele aard, die de ouders of andere personen ten opzichte van wie de minderjarige in een relatie van afhankelijkheid of van onvrijheid staat, actief of passief, opdringen waardoor ernstige schade wordt berokkend of dreigt te worden berokkend aan de minderjarige in de vorm van fysiek of psychisch letsel. (Wet op de jeugdzorg, 2005)

Huiselijk geweld is geweld dat door iemand uit de huiselijke of familiekring van het slachtoffer wordt gepleegd. Hieronder vallen lichamelijke en seksuele geweldpleging, belaging en bedreiging. De combinatie van kinderen en huiselijk geweld betekent altijd kindermishandeling. De handelswijze bij huiselijk geweld is hetzelfde als bij kindermishandeling of een vermoeden daarvan,

Ook verwaarlozing en onthouden van essentiële hulp, medische zorg en onderwijs en het getuige zijn van huiselijk geweld.

Terminologie

In dit protocol is gekozen voor het gebruik voor de term verzorger. Onder verzorger wordt verstaan de ouder en/of wettelijk vertegenwoordiger (bijvoorbeeld een voogd) van het kind.

Vormen van kindermishandeling en huiselijk geweld

Lichamelijk mishandeling

Er is sprake van lichamelijke mishandeling wanneer de verzorgers het kind verwonden. Voorbeelden: de verzorger slaat en schopt het kind, de verzorger brandt het kind met een sigaret, bijten, snijden, dwingen om schadelijke stoffen in te nemen, meisjesbesnijdenis en het Shaken Baby Syndroom.

Lichamelijke verwaarlozing

De verzorger is niet in staat of bereid tot het verschaffen van minimale zorg t.a.v. de lichamelijke behoeften van een kind op een of meerdere gebieden: voeding, kleding, onderdak, bezoek aan arts en/tandarts, hygiëne.

Voorbeelden: de verzorger zorgt regelmatig niet voor eten voor de kinderen, het kind is vuil en heeft (langdurig en regelmatig) luizen, de verzorger zorgt niet voor een geschikte slaappleats voor het kind. Het kind komt altijd met vieze luiers en heeft ernstige luiersuitslag, het kind heeft medicijnen nodig, maar de verzorgers zorgen er niet voor dat het kind ze regelmatig krijgt, een kind wordt 's nachts vele uren alleen gelaten.

Emotionele mishandeling

Vrijwel alle vormen van kindermishandeling brengen negatieve emotionele/psychologische boodschappen over naar het kind.

Voorbeelden: de verzorger kleineert het kind vaak, er is sprake van partnergeweld, de verzorger geeft het kind de schuld van relatieproblemen, de verzorger staat geen vriendschap met leeftijdsgenootjes toe, het kind wordt achtergesteld bij andere kinderen uit het gezin, het kind wordt gepest, getreiterd, de verzorger houdt het kind vaak thuis om op jongere kinderen te passen; de verzorger is ervan op de hoogte dat het kind zich inlaat met illegale praktijken maar grijpt niet in; de verzorger verkoopt drugs in het bijzijn van het kind; het kind wordt ingeschakeld bij de verkoop van drugs.

Getuige zijn van huiselijk geweld: kinderen die opgroeien in een gewelddadig gezin, voelen de spanning, horen de kreten, zien de verwondingen, willen tussenbeide springen en kunnen daardoor ernstige psychische schade oplopen. Die kinderen leven in constante angst.

Emotionele verwaarlozing

Het kind onthouden wat het voor zijn geestelijke gezondheid en ontwikkeling nodig heeft. Het ontzeggen van warmte, aandacht, respect, contact, nooit eens knuffelen.

Seksueel misbruik

De verzorger heeft seksueel contact met het kind, probeert dit te hebben of laat het kind kijken naar, ter bevrediging van de seksuele gevoelens van de betrokken verzorger en/of uit geldelijk gewin.

Voorbeelden: de verzorger laat het kind pornografisch materiaal zien, de verzorger betreft het kind in wederzijdse masturbatie, de verzorger verkracht het kind.

Vrouwelijke genitale verminking

Er vindt een ingreep plaats aan de uitwendige geslachtsorganen, ook wel meisjesbesnijdenis genoemd.

Eergerelateerd geweld

Eergerelateerd geweld is geestelijk of lichamelijk geweld dat wordt gepleegd vanuit een collectieve mentaliteit in reactie op een schending van een man, vrouw of familie.

Verdeling verantwoordelijkheden

Verantwoordelijkheden directie, rvt, leidinggevende (pedagogisch hoofd):

- Opnemen van het protocol kindermishandeling in het kwaliteitsbeleid van de organisatie.
- Aanstellen van een aandachtsfunctionaris huiselijk geweld en kindermishandeling.
- Deskundigheidsbevordering opnemen in scholingsbeleid.
- Regelmatig trainingen en andere vormen van scholing aanbieden aan pedagogisch medewerkers zodat zij voldoende kennis en vaardigheden ontwikkelen om deskundig te kunnen handelen.
- Investeert in de opleiding van nieuw en zittend personeel
- De meldcode en de bijbehorende routes laten aansluiten bij de werkprocessen binnen KOM kinderopvang.
- Informeren van ouders en medewerkers over dit beleid en dit beleid borgen in de organisatie.
- Steunen van alle medewerkers in het handelen volgens het protocol.
- Zorgdragen voor voldoende deskundigheid bij medewerkers over signaleren en omgaan met (vermoedens van) kindermishandeling.
- De werking van de meldcode regelmatig evalueren en zo nodig acties in gang zetten om meldcode te optimaliseren.
- Afspraken maken over hoe KOM kinderopvang de medewerkers ondersteunt als ouders hen aanspreken op het gebruik van de meldcode.
- Afspraken maakt over de wijze waarop KOM Kinderopvang de verantwoordelijkheid opschaaft indien de signalering of verwijzing voor een kind stagneert.
- Investeren in een open aanspreekcultuur
- Zorgt voor een goede zorgcultuur: zorgt voor voldoende lucht in teams, vertrouwenspersonen, vertrouwenscommissie, structurele agendering, na- of bijscholing etc.
- Eindverantwoordelijkheid dragen voor de uitvoering van het protocol.

Verantwoordelijkheden leidinggevende (pedagogisch hoofd):

- Herkennen en deskundig zijn in het signaleren die kunnen wijzen op kindermishandeling.
- Als aandachtsfunctionaris is aangesteld.
- De sociale kaart in de meldcode invult.
- Functioneren als vraagbaak binnen de organisatie voor algemene informatie over (het protocol) kindermishandeling.
- Overleg plegen met de medewerker die zorg heeft over een kind.
- Indien nodig overleggen met andere pedagogisch medewerkers.
- Kennis hebben van de handelwijze volgens het protocol van KOM en de meldcode.
- Vaststellen van taken van een ieder (wie doet wat wanneer).
- Zonodig contact op nemen met het AMK (Advies- en Meldpunt Kindermishandeling) en/of politie voor advies of melding.
- Deelnemen aan het ZorgAdviesTeam (MDT 12-)
- De aansluiting van de meldcode op werkprocessen uitvoeren.
- De aansluiting van de meldcode op de zorgstructuur.
- Samenwerkingsafspraken vastleggen met externe ketenpartners.
- Toeziet op dossiervorming en verslaglegging.
- Waken voor de veiligheid van het kind bij het nemen van beslissingen.
- Toezien op zorgvuldige omgang met de privacy van het betreffende gezin.
- Verslaglegging.
- Afsluiten van het protocol.
- Evalueren van de genomen stappen met betrokkenen.
- Bijhouden van de sociale kaart.
- Periodiek bijstellen van het protocol.

Verantwoordelijkheden pedagogisch medewerker kindercentrum:

- In kaart brengen van signalen die kunnen wijzen op kindermishandeling. Onder signaleren wordt verstaan het waarnemen en interpreteren van aanwijzingen in gedrag en lichamelijk welzijn van het kind, gedrag van ouders en gezinsomgeving die mogelijk wijst op huiselijk geweld of kindermishandeling. Ook moet de pedagogisch medewerker alert zijn op signalen rondom kindermishandeling gepleegd door een pedagogisch medewerker waarbij ongewenste omgangsvormen opvallend zijn of door kinderen onderling.
- Overleg plegen met de leidinggevende bij zorg over een kind aan de hand van waargenomen signalen die kunnen wijzen op kindermishandeling.
- Uitvoeren van afspraken die zijn voortgekomen uit het overleg met de leidinggevende, zoals observeren of een gesprek met de verzorger.
- Bespreken van de resultaten van deze ondernomen stappen met de leidinggevende.

De directie, de leidinggevende (pedagogisch hoofd) en de pedagogisch medewerkers zijn niet verantwoordelijk voor:

- Vaststellen of er al dan niet sprake is van kindermishandeling.
- Verlenen van professionele hulp aan ouders of kinderen (begeleiding, therapie).

ROUTE BIJ SIGNALLEN VAN HUISELIJK GEWELD EN KINDERMISHANDELING

Fase 1: WEEK 1

De pedagogisch medewerker heeft een vermoeden

- Observeren kinderen en ouders
- Bespreken informatie met pedagogisch hoofd
- Onderzoek naar onderbouwing, raadpleeg de signaleringslijst
- Leg waarnemingen voor aan ouders/verzorger(s)
- Registreren
- Verantwoordelijkheid bij de pedagogisch medewerker.

Fase 2: WEEK 2

De pedagogisch medewerker bespreekt het onderbouwd vermoeden in een overleggroep

- Bespreken informatie in een overleggroep
- (interne en externe collega's, AMK, andere organisaties)
- (Eventueel) extra gegevens
- Plan van aanpak
- Verantwoordelijkheid bij de pedagogisch medewerker en pedagogisch hoofd

Fase 3: WEEK 2

Het uitvoeren van een plan van aanpak

- Consulteren AMK door pedagogisch hoofd
- Praten met ouders/verzorger(s) door pedagogisch hoofd
- (Eventueel) praten met kind
- Bespreken van de resultaten
- Registreren
- Verantwoordelijkheid bij pedagogisch hoofd

Fase 4: WEEK 3

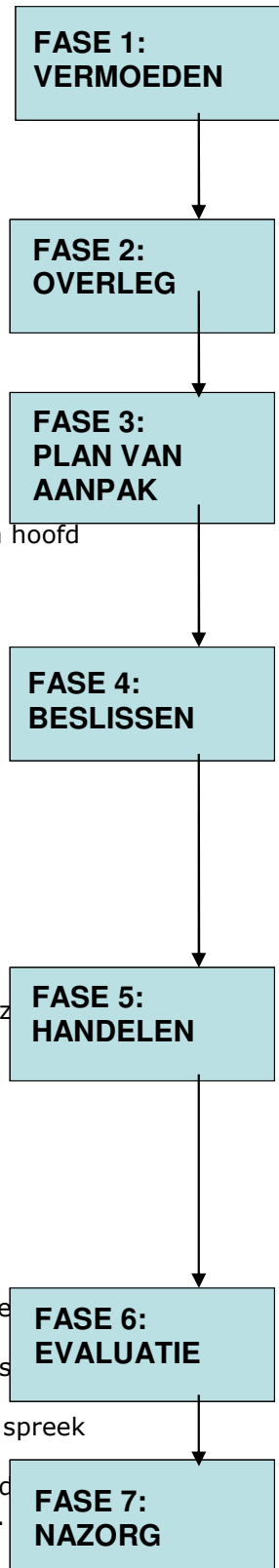
Beslissen

- De vermoedens zijn na overleg met de betrokkenen niet bevestigd.
- Na gesprek(ken) met verzorger(s) is duidelijk dat verzorger(s) ook bezorgd zijn, verwijs de verzorger(s) door.
- Na overleg met verzorger(s) blijft er ernstige twijfel bestaan.
- Het vermoeden van kindermishandeling blijkt na het gesprek met de verzorger(s) gegrond.
- Er ontstaat een crisissituatie.
- Verantwoordelijkheid bij pedagogisch hoofd

Fase 5: WEEK 4

Handelen

- Wanneer de vermoedens na overleg met de betrokkenen niet zijn bevestigd, vernietigt de werkaantekeningen en sluit de zaak af.
- Wanneer na gesprek(ken) met verzorger(s) duidelijk is dat verzorger(s) bezorgd zijn, verwijs de verzorger(s) door.
- Wanneer er na overleg met verzorger(s) ernstige twijfel blijft bestaan, spreek een extra observatieperiode af.
- Wanneer het vermoeden van kindermishandeling na het gesprek met de verzorger(s) gegrond blijkt, wordt er een melding bij het AMK gedaan.
- Sluit bij de melding aan bij feiten en gebeurtenissen.
- Overleg AMK over acties die ondernomen moeten worden.
- Monitort of ouder en kind hulp krijgt.

- Blijft het kind volgen.
- Registreren

Wanneer er een crisissituatie ontstaat, wordt er gemeld bij:

- politie of
- crisisdienst bureau Jeugdzorg.

Verantwoordelijkheid bij pedagogisch hoofd

Fase 6: WEEK 5

Evaluatie

- Evalueer het proces en de procedure
- Stel zonodig afspraken bij
- Registreer
- Verantwoordelijkheid bij pedagogisch hoofd

Fase 7: Nazorg

- Blijf alert op het welzijn van het kind.
- Blijf signalen en zorgen melden bij het AMK.
- Verantwoordelijkheid bij de pedagogisch medewerker en pedagogisch hoofd

Toelichting stappenschema

Fase 1: Signaleren, de pedagogisch medewerker heeft een vermoeden

Kinderen die mishandeld worden, kunnen veel verschillende signalen laten zien. Deze signalen kunnen wijzen op kindermishandeling, maar kunnen ook een andere oorzaak hebben zoals een scheiding of een sterfgeval.

Het bewust worden van een vermoeden van kindermishandeling geeft vaak een vervelend gevoel: onzekerheid over de opgemerkte signalen, angst om je er mee te bemoeien. Wat helpt om kindermishandeling te durven signaleren is de overtuiging en de wetenschap dat kindermishandeling een ernstig probleem is en waar je niet omheen kunt als je met jonge kinderen werkt.

Signaleren begint vaak met een niet-pluis gevoel. Bij signaleren gaat het in de eerste plaats om de zorg die de pedagogisch medewerker heeft over een kind, waarvoor zij geen geruststellende verklaring kan vinden. Kindermishandeling is één van de mogelijke oorzaken. Het is niet aan de pedagogisch medewerker om vast te stellen dat er sprake is van kindermishandeling. Het gaat om de zorgen die zij heeft over een kind.

Meestal zullen mishandelde kinderen of degene die hen mishandelt niet uit zichzelf over de situatie vertellen. Het is nodig dat personen in de omgeving van het kind de verantwoordelijkheid nemen om situaties van kindermishandeling bespreekbaar te maken en te stoppen.

Bepaal voor deze fase een tijdlimiet (maximaal één maand).

Het is belangrijk dat de KOM alle gegevens die te maken hebben met het signaleren en handelen schriftelijk vastlegt. De pedagogisch medewerker brengt de signalen die een vermoeden van huiselijk geweld of kindermishandeling bevestigen of juist ontkrachten in kaart en legt deze vast. De pedagogisch medewerker legt ook de contacten over de signalen vast, evenals de stappen die worden gezet en de besluiten die worden genomen.

In het geval van signalen die kunnen duiden op kindermishandeling wordt er een kinddossier opgesteld. Signalen worden zo feitelijk mogelijk beschreven en dit wordt bewaard in een gesloten kast. Gespreksverslagen kunnen door betrokkenen worden ondertekend.

In het kinddossier kunnen de volgende gegevens worden vastgelegd:

- datum, plaats, situatie en overige aanwezigen;
- observaties van het kind;
- signalen die duidelijk maken welke zorgen gezien en gehoord worden;
- eventuele signalen die een vermoeden van seksueel grensoverschrijdend gedrag bevestigen of ontkrachten;
- contacten over signalen;
- gegevens die verstrekt kunnen worden, aan wie en wat de reden daarvoor is;
- stappen die worden gezet;
- wat er ondernomen is om toestemming te krijgen, indien de ouder geen toestemming geeft voor uitwisseling van gegevens;
- besluiten die worden genomen;
- vervolgaantekeningen voor het verloop.

Een draaiboek wordt opgesteld wanneer zich in de organisatie incidenten voordoen waarbij er vermoedens bestaan van kindermishandeling gepleegd door een pedagogisch medewerker of wanneer er sprake is van ernstig seksueel grensoverschrijdend gedrag tussen kinderen onderling. In het draaiboek wordt vanaf het eerste moment van melding geregistreerd hoe met gehandeld heeft en wie men op welk tijdstip heeft geïnformeerd en waarover. Een draaiboek bestaat uit een registratie van een aantal actiepunten:

- omschrijving incident;
- het vormen van een commissie of onderzoeksteam;
- consultatie van deskundigen;
- de andere ouders informeren;
- activiteiten met kinderen;
- omgaan met de pers;
- nieuwe meldingen;
- afronding;
- nazorg;
- opheffen crisissituatie.

Observeer het kind, leg waarnemingen vast en zoek naar onderbouwing
Doe dit een week lang op verschillende momenten en op verschillende tijdstippen

Als er signalen zijn die zouden kunnen wijzen op kindermishandeling bespreekt de pedagogisch medewerker dit met de collega's van de groep en het pedagogisch hoofd. De pedagogisch medewerker probeert met gebruik van het observatieformulier (zie bijlage) de zorgen rond een kind duidelijker te krijgen. Hierbij maakt zij gebruik van haar eigen waarnemingen. Zij kan informatie vragen aan haar collega's en collega's die broertjes of zusjes in de groep hebben. Ook kan zij informatie uit de gebruikelijke contacten met ouders halen, bijvoorbeeld bij de breng- en haalcontacten en de tafeltjes gesprekken op het kinderdagverblijf of buitenschoolse opvang.

Het is belangrijk dat bij het verhelderen van de vermoedens een onderscheid wordt gemaakt tussen objectieve gegevens en subjectieve gegevens. Onder objectieve gegevens wordt verstaan datgene wat daadwerkelijk gezien kan worden, zoals een blauwe plek op een arm, een kapot regenjasje of te kleine schoenen. Onder subjectieve gegevens wordt verstaan hoe de gegevens geïnterpreteerd worden. Bijvoorbeeld het kind heeft een blauwe plek: "Het kind is geslagen" of "het kind ziet er verwaarloosd uit".

Op het observatieformulier worden de objectieve gegevens genoteerd. Het observatieformulier gaat het dossier van het kind in. Wanneer er de behoefte bestaat ook de subjectieve gegevens te noteren, gebeurt dat in anonieme werkaantekeningen. Werkaantekeningen gaan het dossier niet in en zijn niet ter inzage van de verzorger(s). Ga zorgvuldig met werkaantekeningen om (zie bijlage 9: Omgaan met privacy).

Houd er rekening mee dat signalen ook op andere oorzaken kunnen wijzen en dat één signaal op zichzelf niets zegt. Pas wanneer er meerdere signalen worden gezien die door meerdere mensen worden opgemerkt, kan men denken aan een vermoeden van kindermishandeling.

Let op:

- Het is niet de taak van de pedagogisch medewerker om speurwerk naar een dader te doen.
- Het is niet de taak van de pedagogisch medewerker om tot 100 procent zekerheid te komen over de mishandeling.
- Het is wel de taak van de pedagogisch medewerker om het kind te steunen, het beeld over het gedrag duidelijker te krijgen en de zorgen die er zijn te onderbouwen.

Leg de waarnemingen voor aan de verzorger(s)

Signalen als hoofdpijn, angst of agressie kunnen bij kinderen verschillende oorzaken hebben. Het is belangrijk deze signalen in de vorm van concrete waarnemingen zo veel mogelijk rechtstreeks met de verzorger(s) te bespreken. In deze eerste fase is het verstandig de vermoedens van kindermishandeling niet uit te spreken in het contact met verzorger(s).

Bijvoorbeeld: Karin heeft een wond op haar hoofd, wat is er gebeurd? In plaats van Karin heeft een wond op haar hoofd en ik denk dat vader haar heeft geslagen.

Zorg ervoor dat een gesprek met de verzorger(s) niet op zich zelf staat maar logisch voortvloeit uit de contacten die er al zijn. Door regelmatig met hen informatie uit te wisselen

over het functioneren van het kind in de groep en thuis is het gemakkelijker om ook zorgen rond een kind vroegtijdig bespreekbaar te maken.

In veel gevallen zal het bespreken van de signalen ertoe leiden dat er een verklaring volgt die het vermoeden kan wegnemen. In een aantal gevallen zal de informatie van de verzorger(s) de zorgen niet kunnen wegnemen en zijn verdere stappen noodzakelijk (zie ook de bijlage 5,6 een gesprek met verzorger(s))

Fase 2: De pedagogisch medewerker bespreekt het onderbouwde vermoeden in een overleggroep

Bespreek de informatie met collega's en pedagogisch hoofd

De pedagogisch medewerker legt de zorgen voor aan het pedagogisch hoofd. Het pedagogisch hoofd ondersteunt en begeleidt de pedagogisch medewerker in het proces van het verkrijgen van informatie.

Het pedagogisch hoofd zorgt voor het samenstellen van de overleggroep. In de overleggroep zit naast het pedagogisch hoofd, de medewerker met de zorg, een collega die het kind ook kent, eventueel een collega van de groep waar broertje of zusje zit.

In de overleggroep worden de zorgen besproken die er zijn en wordt besproken waarom er wordt gedacht aan kindermishandeling. Hierbij kan gebruik gemaakt worden van bijlage 2, 3 en 4. Dit overleg dient als middel om het vermoeden te toetsen bij anderen, informatie te verzamelen, maar ook om ruimte te geven aan eventuele emoties.

Om tot een goede onderbouwing te komen van de vermoedens wordt er besproken welke gegevens er zijn en welke nog ontbreken.

Het pedagogisch hoofd is verantwoordelijk voor de coördinatie en voortgang. Zij let op de voortgang en bewaakt de tijdslimiet van de verschillende fases.

Extra gegevens

Wanneer er nog gegevens ontbreken worden er afspraken gemaakt over extra observaties en wordt afgesproken waarop, door wie wordt geobserveerd. Het gebruik van de signalenlijst kan soms duidelijkheid geven (zie ook bijlage 2a en 2b).

Na toestemming van de verzorger(s) kan door het pedagogisch hoofd ook het consultatiebureau of een medewerker van een opvoedbureau om informatie en/of advies gevraagd worden. Wanneer verzorger(s) hier geen toestemming voor geven kan er door het pedagogisch hoofd gekozen worden de zorgen omtrent het gezin / het kind te bespreken worden zonder de naam van het kind te noemen.

Plan van aanpak

De overleggroep bespreekt de informatie en de extra gegevens.

Wanneer de vermoedens niet onderbouwd kunnen worden en ook de zorgen bestaan niet meer, wordt de zaak afgesloten en gaan we naar fase 6. De persoonlijke werkaantekeningen worden dan vernietigd.

Indien het vermoeden blijft bestaan, volgt er een plan van aanpak.

In het plan van aanpak worden de mogelijke stappen beschreven, die uitgewerkt worden in fase 3.

Fase 3: het uitvoeren van een plan van aanpak

Een consultatie bij het AMK

Overleg met het AMK .

Het AMK biedt ondersteuning bij het interpreteren van signalen en bij het nadenken over de vervolgstappen die noodzakelijk zijn. (zie ook bijlage 1)

Praten met verzorger(s)

Binnen de overleggroep wordt overlegd wie het beste met de verzorger(s) kan spreken. Het pedagogisch hoofd neemt hierin de eindbeslissing. Het gesprek wordt goed voorbereid (zie ook bijlage 5.6). Na afloop van het gesprek vindt er in de overleggroep overleg plaats over verdere stappen. Eventueel wordt er contact opgenomen met het AMK over advies hoe een gesprek gevoerd kan worden met de verzorger(s).

Een gesprek met de verzorger(s) hoeft niet bedreigend te zijn voor de ouders als zij de ruimte krijgen om hun ideeën naar voren te brengen.

In het gesprek met de verzorger(s) gaat het om het bespreken van de dingen die opvallen aan hun kind en die aanleiding geven tot zorg over hun kind. Ook moet worden besproken dat de zorg al langere tijd bestaat en dat de zorg om aanleiding is tot zorg over de ontwikkeling van het kind.

In het gesprek met de ouder gaat het er om dat de pedagogisch medewerker:

- het doel van het gesprek uitlegt;
- de signalen, dit wil zeggen de feiten die hij heeft vastgelegd en de waarnemingen die hij heeft gedaan, bespreekt;
- de ouder uitnodigt om daarop te reageren;
- de reactie van de ouder interpreteert en dit checkt bij de ouder;
- Voorkomen moet worden dat de pedagogisch medewerker eigen meningen of interpretaties van feiten ter sprake brengt.

(Eventueel) praten met kind

Overleg binnen de overleggroep of een gesprek(je) met het kind meerwaarde heeft (zie bijlage ook 7 en 8). In bepaalde gevallen kan het van belang zijn om een kind even alleen te spreken over de signalen, zonder dat de ouders daarbij aanwezig zijn. Als uitgangspunt geldt dat de ouders hierover vooraf worden geïnformeerd. In verband met de veiligheid van het kind, van de pedagogisch medewerker of die van anderen, kan worden besloten om toch een eerste gesprek met het kind te voeren zonder dat de ouders hierover van te voren worden geïnformeerd.

Een gesprek heeft als doel het kind te ondersteunen en het laten uiten van gevoelens en gedachten van het kind. Zorg ervoor dat een gesprek waardevol voor het kind is. Let op dat u in het gesprek de verzorger(s) niet veroordeeld. Een kind heeft immers maar één (paar) verzorger(s). Houd ook in gedachten dat een gesprek niet als hoofddoel mag hebben om informatie uit het kind te halen. Laat het geen verhoor worden. Beloof geen geheimhouding. Wel kan de pedagogisch medewerker toezeggen geen stappen te ondernemen zonder dit van tevoren aan het kind te vertellen.

Bespreek de resultaten in de overleggroep

Bespreek maximaal na 1 maand alle waarnemingen/ gegevens die tot nu verzameld zijn. Ook de informatie uit de gesprekken wordt besproken. Het is belangrijk dat er een beeld is ontstaan van de verzorging en opvoedingssituatie van het kind. Daarnaast is het ook belangrijk de draaglast/draagkracht in van de verzorger(s) in te schatten.

Fase 4: Beslissing

In de overleggroep wordt de beslissing genomen.

De vermoedens zijn na overleg met de betrokkenen niet bevestigd en ook de zorgen over het kind bestaan niet meer.

Na gesprek(ken) met verzorger(s) is duidelijk dat verzorger(s) ook bezorgd is/zijn. De oorzaak van de zorgen kan een minder gewenste opvoedingssituatie zijn of een andere oorzaak hebben. In het gesprek wordt duidelijk dat ook de verzorgers vinden dat het belangrijk is dat er hulp op gang komt.

Na overleg met betrokkenen blijft er ernstige twijfel bestaan; het is niet duidelijk of er wel of niet sprake is van een vermoeden.

Het vermoeden van kindermishandeling blijkt na het gesprek met de betrokkenen gegrond en de zorg over het kind blijft bestaan.

Er ontstaat een crisissituatie.

Fase 5: Handelen

De vermoedens zijn na overleg met de verzorger(s) niet bevestigd en ook de zorgen over het kind bestaan niet meer.
Sluit de zaak af en vernietig alle schriftelijke aantekeningen.

Na gesprek(ken) met verzorger(s) is duidelijk dat verzorger(s) ook bezorgd is/zijn. De oorzaak van de zorgen kan een minder gewenste opvoedingssituatie zijn of een andere oorzaak hebben. Wanneer in het gesprek duidelijk wordt dat de verzorger(s) ook vinden dat het belangrijk is dat er hulp voor hen komt, kan er worden doorverwezen. Bijvoorbeeld naar Bureau Jeugdzorg. Zorg er wel voor dat de verzorger(s) die hulp krijgen die zij nodig hebben om ook daadwerkelijk bij Bureau Jeugdzorg binnen te komen. Bureau Jeugdzorg zal daarna bekijken welke hulp gewenst is.

Na overleg met verzorger(s) blijft er ernstige twijfel bestaan; het is niet duidelijk of er wel of niet sprake is van een vermoeden.

We houden de situatie rondom het kind nog maximaal een maand in de gaten te houden om het daarna opnieuw in een intern/extern overleg te bespreken.

Zowel de pedagogisch medewerker als het pedagogisch hoofd gaan het kind observeren.

Daarna gaan we weer naar fase 4 de beslissing.

Het is belangrijk dat op zeker moment besloten wordt tot ofwel actie ofwel afsluiten van de zaak. Vermijd het risico dat een gezin jarenlang achtervolgd wordt door vage vermoedens en onduidelijkheden.

Het vermoeden van kindermishandeling blijkt na het gesprek met de verzorger(s) gegrond en de zorg over het kind blijft bestaan.

In overleg met de directie en overleggroep meldt je bij het AMK. (Zie bijlage 10 over meldrecht, meldplicht en zorgplicht)

Het vermoeden hoeft niet bewezen te zijn! Als er in de overleggroep besloten is dat de vermoedens van kindermishandeling worden gemeld bij het AMK, is het belangrijk dat dit aan de verzorger(s) in een persoonlijk gesprek door het pedagogisch hoofd en eventueel de pedagogisch medewerker verteld wordt.

Verzorger(s) zijn sneller bereid problemen te erkennen en hulpverlening te aanvaarden wanneer er in alle openheid over gesproken wordt. Zodat zij niet het gevoel hebben dat er zaken stiekem achter hun rug om gebeuren. Isolement houdt kindermishandeling in stand. Openheid kan het doorbreken.

Wanneer het in het belang van het kind is om zonder medeweten van verzorger(s) te melden bij het AMK,

Er ontstaat een crisissituatie

Wanneer een crisissituatie en/of een levensbedreigende situatie voor het kind ontstaat, belt het pedagogisch hoofd de politie of de crisisdienst van het Bureau Jeugdzorg.

Fase 6: Evaluatie

Evalueer het proces en de procedure

De overleggroep evalueert datgene wat er is gebeurd en de procedures die zijn gevolgd.

Zonodig wordt de zaak ook doorgesproken met andere betrokkenen.

Zonodig worden verbeteringen in afspraken en/of procedures aangebracht.

De geanonimiseerde gegevens met betrekking tot het vermoeden van kindermishandeling worden geregistreerd. Deze gegevens worden door het pedagogisch hoofd op een centraal punt bewaard (dossierkast)

De gegevens worden geregistreerd en bewaard om in kaart te kunnen brengen hoe vaak vermoedens van kindermishandeling binnen de gehele organisatie voorkomen en op welke wijze daarmee wordt omgegaan. Er vindt een rapportage plaats naar directie.

Fase 7: Nazorg

Blijf alert op het welzijn van het kind

Het op gang brengen van hulp in het gezin is de aanzet tot het verhelpen van de problemen.

Het kost enige tijd voordat die hulp vruchten afwerpt.

De verantwoordelijkheid van kindercentrum Nijntje en buitenschoolse opvang de Basisbende in het kader van nazorg is:

Het bieden van een veilige plek aan het kind.

De begeleiding en het observeren van het kind.

De bereidheid tot het geven van informatie aan het AMK over het functioneren van het kind in de groep en het contact met de verzorger(s).

Het meedenken in overlegsituaties ten behoeve van hulpverlening aan het kind en de verzorger(s).

Zoek zonodig opnieuw contact met het AMK

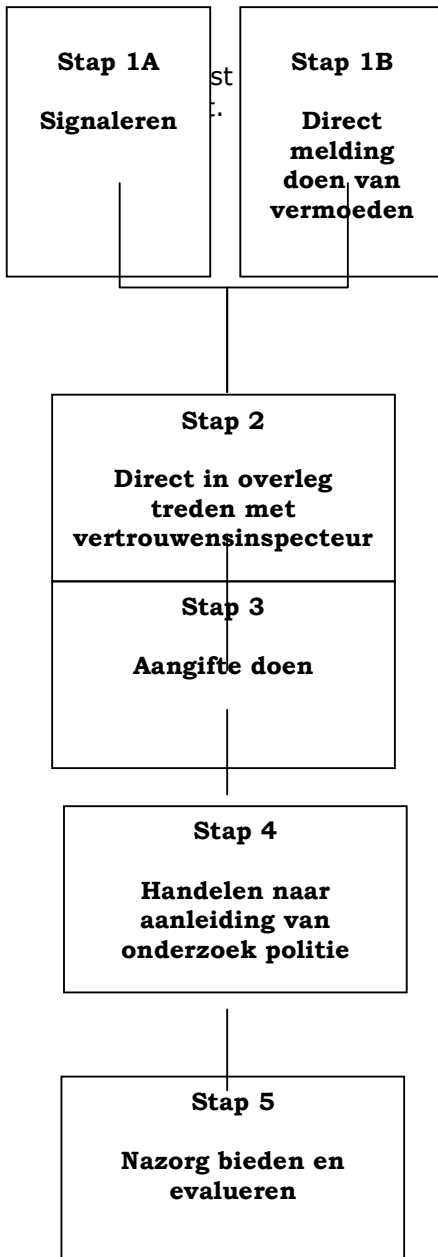
Als het kind is gemeld bij het AMK en er nieuwe signalen zijn, is het van belang deze door te geven aan het AMK. Het AMK kan zonodig contact opnemen met het gezin of met de betrokken hulpverleningsinstellingen.

Wanneer het kind, zonder duidelijke opgaaf van redenen wegblijft van het kindercentrum, is het belangrijk om dit door te geven aan het pedagogisch hoofd. Zij neemt dan contact op met het AMK.

Zorgen rondom het kind kunnen bij de medewerker allerlei twijfels en gevoelens losgemaakt hebben. Naast het feit dat het de verantwoordelijkheid van de medewerker zelf is om twijfels en gevoelens kenbaar en bespreekbaar te maken, is het belangrijk dat er in de overleggroep aandacht aan wordt besteed. Zonodig is er ook nazorg voor de medewerkers beschikbaar. Iedere medewerker heeft recht op een veilige werkplek. De werkgever dient hiervoor de voorwaarden te scheppen.

Route bij signalen van mogelijk geweld- of zedendelict door een collega jegens een kind

Stap 1A: Signaleren

De pedagogisch medewerker raadpleegt

Stap 1B: Direct Melding doen van vermoeden geweld- of zedendelict door een collega jegens een kind bij houder

De pedagogisch medewerker of bemiddelingsmedewerker: is verplicht het vermoeden van een geweld- of zedendelict door een collega jegens een kind direct bij de houder te melden.

Stap 2: In overleg treden met vertrouwensinspecteur

De houder: Moet direct contact leggen met een vertrouwensinspecteur (overlegplicht) indien hij aanwijzingen heeft dat een collega een geweld- of zedendelict begaat of heeft begaan jegens een kind; Krijgt advies van de vertrouwensinspecteur over al dan niet doen van aangifte; registreert.

Stap 3: aangifte doen

De houder: is verplicht bij redelijk vermoeden aangifte te doen bij de politie (aangifteplicht); Stelt de pedagogisch medewerker in ieder geval voor de duur van het onderzoek op non-actief
legt een draaiboek aan;
raadpleegt het AMK en /of GGD;
regelt ondersteuning van kind en ouders;
volgt het ingestelde onderzoek van de politie;
registreert.

Stap 4: Handelen naar aanleiding van onderzoek van de politie

De houder of directie: neemt arbeidsrechtelijke maatregelen

Stap 5: Nazorg bieden en evalueren

De houder, directie of leidinggevende:

- biedt nazorg voor ouders en kinderen;
- biedt nazorg pedagogisch medewerker;
- organiseert ouderavonden;
- verwijst door naar externe hulp;
- evalueert de procedures;
- registreert.

Algemene toelichting

De meldplicht betekent dat een KOM Kinderopvang wettelijk verplicht is om contact op te nemen met een vertrouwensinspecteur als op welke wijze dan ook over aanwijzingen beschikt wordt dat een collega een geweld- of zedendelict begaat of heeft begaan en een kind is hiervan het slachtoffer. De meldplicht geldt ook voor werknemers. Werknemers zijn verplicht om bij een reëel vermoeden dat een collega zich schuldig maakt aan een mogelijk geweld- of zedendelict jegens een kind dit meteen te melden bij hun werkgever.

Melding door een medewerker over de houder zelf

Indien de medewerker aanwijzingen heeft dat de houder zelf een geweld- of zedendelict begaat (of heeft begaan) en een kind hiervan het slachtoffer is dan is de medewerker verplicht tot het doen van aangifte bij de politie.

Hij/zij kan hierover in overleg treden met de vertrouwensinspecteur. De vertrouwensinspecteur kan de medewerker begeleiden bij het doen van aangifte.

Melding door een ouder over een medewerker of leidinggevende

Indien een ouder aanwijzingen heeft dat een medewerker of leidinggevende zelf een geweld- of zedendelict begaat (of heeft begaan) en een kind hiervan het slachtoffer is dan kan de ouder contact opnemen met de vertrouwensinspecteur van de Inspectie van het Onderwijs. Hiernaast heeft de ouder de (reguliere) rechtsplicht om bij een redelijk vermoeden van een strafbaar feit aangifte te doen bij de politie.

De vertrouwensinspecteur zal de ouder adviseren om contact op te nemen met een leidinggevende van de kinderopvanginstelling. Betreft het de leidinggevende dan is het advies om contact op te nemen met de houder.

Er ontstaat bij de leidinggevende van de kinderopvanginstelling een plicht om de houder op de hoogte te stellen van dit signaal. (zie verder onder het kopje aangifteplicht voor houder)

Route bij signalen van mogelijk geweld- of zedendelict door een collega jegens een kind

Stap 1A: Signaleren

De pedagogisch medewerker heeft een vermoeden of een signaal opgevangen of een ander laat doorschemeren dat er iets niet goed zit in de relatie tussen het kind en een collega werkzaam binnen de kinderopvangorganisatie. Onder collega wordt volstaan een houder, directie, leidinggevende, pedagogisch medewerker of vrijwilliger volgens de definitie in de definitielijst van deze meldcode.

Niet in alle gevallen waarin pedagogisch medewerker menen dat er niet goed met kinderen wordt omgegaan door een collega, is er sprake van een mogelijk geweld- of zedendelict. Desondanks mag niet aan deze signalen voorbij worden gegaan en zal onderzocht moeten worden wat er bij het kind wordt gesignaleerd.

De pedagogisch medewerker dient altijd direct de houder op de hoogte te stellen van zijn twijfels en niet zelf een afweging te maken.

Vermoedens zijn er in uiteenlopende gradaties. Als de pedagogisch medewerker zich met een dergelijk vermoeden (over een collega) geconfronteerd ziet, moeten de volgende acties ondernomen worden:

Raadpleeg de signalenlijsten in bijlage 1, 2 en 3 uit de handleiding;

Registreer dat wat is waargenomen;

Leg het signaal direct neer bij de houder (stap 1B van deze route).

Van belang is om betreffende signalen goed te registreren en te beschrijven.

Stap 1B: Direct melding doen van vermoeden van geweld- of zedendelict jegens een kind bij houder

Wanneer een pedagogisch medewerker of bemiddelingsmedewerker vermoedt dat een collega binnen de kinderopvangorganisatie zich schuldig maakt aan kindermishandeling moet de pedagogisch medewerker of bemiddelingsmedewerker dit direct melden bij de houder.

In het stappenplan wordt er van uitgegaan dat een pedagogisch medewerker of een bemiddelingsmedewerker een mogelijk vermoeden van kindermishandeling door een collega direct meldt bij de houder. In de praktijk kunnen ook de volgende personen deze melding van vermoeden van kindermishandeling door een collega doen:

Melding door het kind

Als de melding van een geweld- of zedendelict afkomstig is van een kind, is opvang en steun voor het kind het eerste aandachtspunt. De pedagogisch medewerker bij wie het slachtoffer de klacht meldt, is verplicht dit meteen te melden bij de houder. Deze laat weten discreet te zullen handelen, maar belooft geen geheimhouding aan het kind. De houder treedt direct (onverwijld) in contact met een vertrouwensinspecteur (zie stap 2 van deze route) Naast het AMK worden zo nodig anderen ingeschakeld voor hulp. De ouders van het betrokken kind worden geïnformeerd. Aan de ouders wordt eveneens opvang en steun geboden. Het waarborgen van het gevoel van veiligheid van het kind is uitgangspunt van dit handelen.

Melding door de ouder

Als de melding van de ouders komt, zal deze melding altijd serieus genomen worden. Feiten en constatering zullen bij ouders nagevraagd worden. De pedagogisch medewerker geeft de melding direct (onverwijld) door aan de houder. De houder treedt direct in overleg met de vertrouwensinspecteur van de Inspectie van het Onderwijs (stap 2 van deze route).

De ouder kan bij een redelijk vermoeden ook zelf contact opnemen met een vertrouwensinspecteur van de Inspectie van het Onderwijs.

Melding door derden

Als de melding van derden komt, dient uitgezocht te worden over welke informatie deze persoon/ personen precies beschikt/beschikken en waar deze informatie op is gebaseerd. De

pedagogisch medewerker geeft de melding onverwijld door aan de houder. De houder is verplicht om in overleg te treden met een vertrouwensinspecteur van de Inspectie van het Onderwijs (zie stap 2 van deze route)

Melding over leidinggevende

Wanneer de melding van toepassing is op de leidinggevende dient door de constaterende pedagogisch medewerker direct de houder te worden ingeschakeld.

Melding over de directie

Een bijzondere situatie betreft het geval dat de klacht het gedrag van de directie zelf betreft. Het gaat hierbij immers om de situatie waarin het niet meer mogelijk is om hogerop melding te doen. In dat geval is de constaterende pedagogisch medewerker verplicht om aangifte te doen bij de politie. De pedagogisch medewerker kan hierover in overleg treden met de vertrouwensinspecteur. De vertrouwensinspecteur kan de pedagogisch medewerker vervolgens begeleiden bij het doen van aangifte.

Deze stap dient zorgvuldig geregistreerd te worden.

Stap 2: In overleg treden met vertrouwensinspecteur

De houder is verplicht om direct in overleg te treden met een vertrouwensinspecteur van de Inspectie van het Onderwijs.

De vertrouwensinspecteur gaat samen met de houder na of er een redelijk vermoeden bestaat en adviseert de houder over aangifte.

Wanneer er geen sprake is van een redelijk vermoeden, is nader onderzoek redelijkerwijs niet aan de orde. De houder zal in gesprek gaan met betrokkenen om de mogelijk verstoorde werkhouding te herstellen. Indien de uitkomst is dat er een redelijk vermoeden bestaat dat er sprake is van een gewelds- of zedendelict dan heeft de houder een aangifteplicht. De kinderen worden dan direct afgeschermd van de betrokken pedagogisch medewerker door deze op non-actief te stellen of te schorsen. De houder deelt dit mee aan alle betrokkenen. Zie hiervoor ook de volgende stap in deze route.

De houder is verantwoordelijk voor de registratie in deze stap.

Aangifteplicht voor houder

Indien de houder aangifte doet, treedt de vertrouwensinspecteur terug.

Indien de houder weigert om aangifte te doen terwijl de vertrouwensinspecteur concludeert dat er een redelijk vermoeden bestaat, geldt de volgende escalatieladder:

Coördinator vertrouwensinspecteurs van de Inspectie van het Onderwijs probeert de houder te overreden;

Hoofdinspecteur van de Inspectie van het Onderwijs probeert de houder te overreden;

Hoofdinspecteur van de Inspectie van het Onderwijs legt contact met de burgemeester (het college van B&W) van de betreffende gemeente;

De burgemeester zal de (zeden) politie inschakelen dan wel andere activiteiten vanuit zijn bevoegdheden initiëren.

Stap 3: Aangifte doen

Indien na het overleg met de vertrouwensinspecteur blijkt dat er een redelijk vermoeden bestaat dat er sprake is van een geweld- of zedendelict, dan heeft de houder een meldplicht. Als deze stap wordt gezet, is er vanzelfsprekend nog steeds geen sprake van 'schuld' van de pedagogisch medewerker over wie het vermoeden is geuit: 'beschuldigd' staat niet gelijk aan schuldig.

In geval van een reëel vermoeden neemt de houder, naast het doen van aangifte, de volgende maatregelen:

Stelt de pedagogisch medewerker in ieder geval voor de duur van het onderzoek op non-actief
1

Het aanleggen van een draaiboek;
Raadplegen AMK en/of lokale GGD;
Het regelen van opvang van kind(eren) en ouders.

a. Stelt de pedagogisch medewerker in ieder geval voor de duur van het onderzoek op non-actief

In geval van een reëel vermoeden van een mogelijk geweld- of zedenmisdrijf, wordt de betreffende betrokken persoon in ieder geval voor de duur van het onderzoek op non-actief gesteld.

Bovenstaand geldt ook voor een vrijwilliger binnen de kinderopvangvoorziening (peuterspeelzaal).

b. Draaiboek aanleggen

De houder, of degene die in opdracht van de houder met deze taak belast is, draagt zorg voor een zorgvuldige procedure en legt een draaiboek aan. In de handleiding staan handvatten voor het aanleggen van een draaiboek

c. Raadplegen AMK en/of GGD

Het AMK kan de kinderopvangorganisatie adviseren en ondersteuning bieden. Ook de GGD kan worden geraadpleegd. Voor adressen van de lokale GGD zie de sociale kaart in deze meldcode (onderdeel V).

d. Het regelen van opvang voor kind(eren) en ouders

Voor de ondersteuning voor het kind en de ouders kan een beroep worden gedaan op een instelling als de GGD of het AMK. (Het calamiteitenteam van) GGD is gespecialiseerd in het begeleiden van organisaties bij calamiteiten. In overleg met ouders en GGD en/of AMK, wordt bezien of de opvang in de kinderopvangorganisatie kan worden gecontinueerd dan wel dat er een andere oplossing moet worden geboden.

De kinderopvangorganisatie informeert ouders over de mogelijkheid aangifte te doen bij de politie.

De houder of directie houdt contact, toont betrokkenheid en informeert de ouders regelmatig over de voortgang van het onderzoek en andere zaken die voor de ouders van belang zijn.

De ouders van de overige kinderen moeten geïnformeerd worden. Er kan gekozen worden om kinderen elders onder te brengen. Het AMK kan worden ingeschakeld voor advies hoe bijvoorbeeld te handelen met de eigen kinderen van de pedagogisch medewerker.

Na het doen van aangifte stelt de politie in de regel een onderzoek in. De politie voert gesprekken met alle betrokkenen. Het initiatief voor het instellen van een onderzoek ligt bij de politie. De houder en directie dienen het onderzoek van de politie te volgen en zelf geen stappen te ondernemen die indruisen tegen de bewijslast van de politie.

Route bij signalen van seksueel grensoverschrijdend gedrag tussen kinderen onderling

Stap 1: In kaart brengen van signalen

De pedagogisch medewerker:

- observeert;
- raadpleegt signaallijst (bijlage 1 en 2 uit de handleiding)
- bespreekt signalen met collega's en de leidinggevende;
- registreert.

Stap 2: Melden van het gedrag bij leidinggevende

De pedagogisch medewerker:

- meldt het gedrag bij leidinggevende;
- brengt de ouders van de betrokken kinderen op de hoogte.

Stap 3: Beoordelen ernst van het gedrag

Het pedagogisch hoofd:

- raadpleegt het AMK en/of GGD;
- gaat in gesprek met ouders van zowel het kind dat gedrag vertoont als
- met de ouders van de kinderen die met het gedrag geconfronteerd worden over het gedrag;
- taxeert de ernst van het gedrag:
- licht seksueel grensoverschrijdend gedrag: bespreken in het team, inschakelen externe hulp niet nodig;
- matig seksueel grensoverschrijdend gedrag: waarschuwing, inschakelen hulp;
- ernstig seksueel grensoverschrijdend gedrag: direct ingrijpen vereist, maatregelen
- conform stap 4;
- registreert in het kinddossier.

Stap 4: Maatregelen nemen

De directie:

- stelt een intern onderzoek in;
- schakelt experts in zoals GGD en AMK;
- organiseert zorg voor kinderen en ouders;
- gaat in gesprek met ouders van kind dat gedrag vertoont de ouders van kinderen die geconfronteerd werden met het gedrag over de te nemen maatregelen.

Stap 5: Handelen

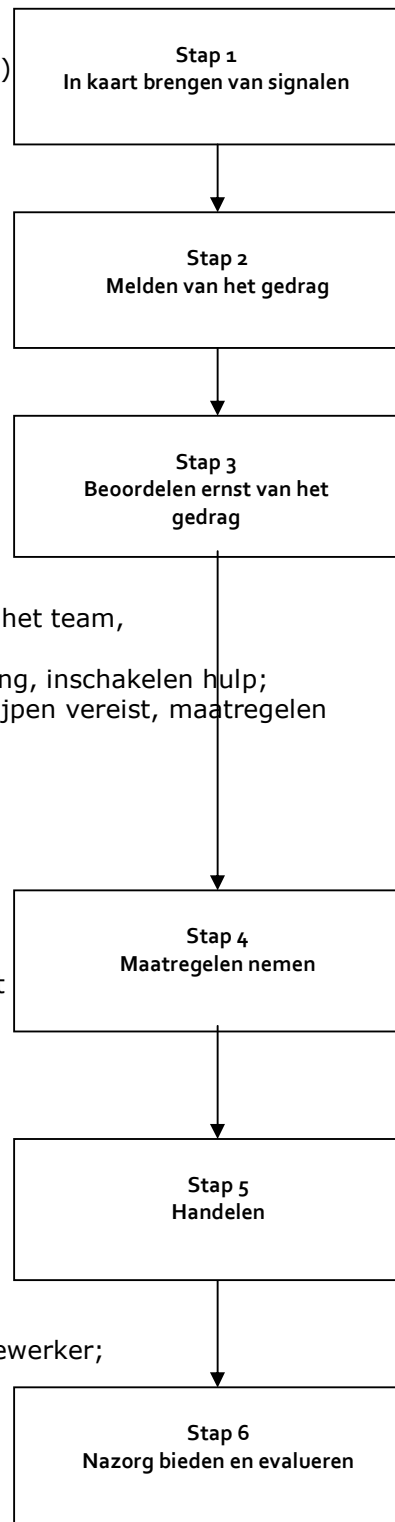
De directie:

- beslist naar aanleiding van het onderzoek over de opvang van het kind
- dat het gedrag heeft vertoond.

Stap 6: Nazorg bieden en evalueren

De directie:

- biedt nazorg voor ouders, kinderen en pedagogisch medewerker;
- organiseert ouderavonden;
- verwijst door naar externe hulp;
- evalueert de procedures en registreert.

Route bij signalen van seksueel grensoverschrijdend gedrag tussen kinderen onderling

Stap 1: In kaart brengen van signalen

Wanneer er signalen zijn dat een kind of meerdere kinderen seksueel grensoverschrijdend gedrag hebben vertoond en dat een ander kind hier mee geconfronteerd is of slachtoffer van is geworden, is het belangrijk dat deze signalen in kaart worden gebracht en goed geïnterpreteerd worden. Soms zal iets vrij duidelijk zijn aan te merken als ontoelaatbare handeling, maar vaker zal het gaan om minder duidelijke signalen die niet direct te duiden zijn.

Het is belangrijk om deze signalen serieus te nemen. De pedagogisch medewerkers kunnen met elkaar onderzoeken wat zij bij de kinderen merken. Door met collega's te overleggen en van gedachten te wisselen, kan een signaal beter worden beoordeeld. De volgende acties kunnen helpen de signalen te onderbouwen:

Raadpleeg de signalenlijst uit de handleiding (zie bijlage 1 en 2).
Bespreek de signalen met collega's of de bemiddelingswerker, aandachtsfunctionaris, leidinggevende of gedragswetenschapper.
Vraag een gesprek aan met de leidinggevende.

Leg de mogelijke signalen vast in het kinddossier. Zie hiervoor in de handleiding hoofdstuk 8.5.

Als de pedagogisch medewerker vervolgens twijfelt of concludeert dat er sprake is van seksueel grensoverschrijdend gedrag dan is het belangrijk dit te melden bij de leidinggevende conform stap 2.

Stap 2: Melden van het gedrag

Wanneer de pedagogisch medewerker signalen heeft dat een kind of meerdere kinderen seksueel grensoverschrijdend gedrag hebben vertoond en dat een ander kind hiermee geconfronteerd is of slachtoffer van is geworden, dan is het belangrijk dit te melden bij de leidinggevende.

De ouders van de kinderen die het gedrag vertonen of ermee zijn geconfronteerd moeten op de hoogte worden gebracht.

Het is belangrijk dat de kinderopvangorganisatie alles goed registreert in een kinddossier (zie hoofdstuk 8.5 uit de handleiding). Alle gegevens die te maken hebben met het signaleren en handelen, dienen schriftelijk te worden vastgelegd.

Stap 3: Beoordelen ernst van het gedrag

De leidinggevende is in overleg met de directie verantwoordelijk voor een eerste beoordeling van de voorgelegde situatie. Daarbij zal in het algemeen de pedagogisch medewerker die het gedrag heeft gemeld, gehoord worden en eventueel collega's. Ook het AMK, CJG, ZAT of de GGD kan hiervoor worden ingeschakeld. Hierbij wordt de ernst van het gedrag bepaald.

Wanneer wordt geconstateerd dat er geen sprake is van leeftijdsadequaat gezond gedrag, wordt gecategoriseerd hoe ernstig het gedrag is. Bij alle vormen van seksueel grensoverschrijdend gedrag dienen de ouders van zowel het kind dat het gedrag vertoont als het kind dat met het gedrag is geconfronteerd, te worden geïnformeerd. Daarnaast dient bij alle vormen gekeken te worden of het seksueel overschrijdende gedrag een signaal is van onderliggende problematiek.

Er kan geconstateerd worden dat er sprake is van:

1. licht seksueel grensoverschrijdend gedrag;
2. matig seksueel grensoverschrijdend gedrag;
3. ernstig seksueel grensoverschrijdend gedrag.

1. Licht seksueel grensoverschrijdend gedrag kan worden gezien als een noodzakelijke stap om normen en waarden te leren kennen en zal bij veel kinderen op bepaalde momenten in de ontwikkeling voorkomen. Het is nodig dat de pedagogisch medewerker dit gedrag begrenst, hierop reageert en bespreekt met ouders.
2. Matig seksueel grensoverschrijdend gedrag is ontoelaatbaar; het is belangrijk om een duidelijk verbod in te stellen. Aan het kind moet uitgelegd worden dat dit gedrag niet mag en er moet worden uitgelegd waarom dit niet mag. De betrokken kinderen kunnen in de groep geobserveerd worden. Belangrijk is dat er met de kinderen gecommuniceerd blijft worden en dat ouders actief betrokken worden. De leidinggevende overlegt met het AMK of een gedragswetenschapper of externe hulpverlening of advies noodzakelijk is.
3. Ernstig seksueel grensoverschrijdend gedrag vereist dat er direct wordt ingegrepen. Er moeten maatregelen genomen worden die kunnen garanderen dat het gedrag niet meer kan voorvallen. De directie dient ingelicht te worden om verdere stappen te kunnen ondernemen, ook omdat de directie eindverantwoordelijk is voor alle interne en externe communicatie. Bij ernstig seksueel grensoverschrijdend gedrag dient stap 4 te worden ingezet.

Ook voor deze stap geldt, dat alle signalen en stappen goed vastgelegd worden in het kinddossier.

Stap 4: Maatregelen nemen

De directie bepaalt welke maatregelen genomen moeten worden wanneer er sprake is van ernstig seksueel grensoverschrijdend gedrag.

De volgende maatregelen kunnen worden genomen:

Het instellen van een intern onderzoek. Het is belangrijk nauw samen te werken met expertorganisaties zoals het AMK, het zorgadviesteam en de GGD. Bij ernstige zaken is het aan te bevelen een onderzoeksteam te vormen waar vertegenwoordigers van de kinderopvangorganisatie en externe deskundigen deel van kunnen uitmaken. Dit onderzoeksteam kan het incident onderzoeken en de directie advies geven hoe te handelen. Het aanleggen van een draaiboek kan structuur bieden bij de uitvoer van het onderzoek. In de handleiding staan handvatten voor het aanleggen van een draaiboek (hoofdstuk 8.5).

Het regelen van ondersteuning van het kind en ouders.

Aanbieden van excuses voor falend toezicht/onveilige situatie vanuit de kinderopvang. Hierbij wordt tevens aangegeven dat onderzocht wordt hoe verbeteringen binnen de kinderopvangorganisatie kunnen worden doorgevoerd om mogelijke herhaling te voorkomen.

Aanbieden van opvang en professionele hulp voor alle kinderen en hun ouders die op welke wijze dan ook betrokken zijn geweest bij het grensoverschrijdende seksuele gedrag. Emotionele begeleiding van de direct betrokken ouders is noodzakelijk.

Indien een kind seksueel grensoverschrijdende handelingen heeft uitgevoerd bij een ander kind dan is het belangrijk gesprekken te voeren met beide partijen ouders en gezamenlijk te komen tot oplossingen. Creëer van beide partijen ouders 'bezorgde ouders' en zoek naar een gezamenlijk belang. De kinderopvangorganisatie vertegenwoordigt de belangen van alle kinderen. Dat kan betekenen dat de kinderopvangorganisatie beslissingen neemt die één van

beide partijen niet zint. De kinderopvangorganisatie kan tegen het volgende dilemma oplopen: gaat een kind van de kinderopvang af of niet? En is dat op basis van een besluit van de kinderopvangorganisatie of van de ouders (opzeggen plaatsingsovereenkomst)? Belangrijk is de ouders altijd te informeren over de gemaakte keuze en deze te beargumenteren.

Afscherming van het kind dat het grensoverschrijdende gedrag heeft vertoond.

De leidinggevende en/of directeur draagt zorg voor een zorgvuldige procedure en registreert dit in het betreffende dossier.

Stap 5: Handelen

De beoordeling van het incident en het advies uit het (eventuele) interne onderzoek kunnen leiden tot verschillende uitkomsten. Afhankelijk van deze uitkomsten heeft de directie verschillende mogelijkheden om te handelen richting het kind dat het seksueel grensoverschrijdende gedrag heeft vertoond.

- a. Het kind blijft op de groep;
- b. Het kind gaat naar een andere groep, andere locatie of andere kinderopvangorganisatie;
- c. Het inzetten van hulp;
- d. Melding bij het AMK.

Het kind blijft op de groep

Wanneer de directie constateert dat op grond van het verrichte onderzoek geen aanleiding is aan te nemen dat het gedrag zich zal herhalen of dat de aanwezigheid van het kind bedreigend is voor andere kinderen kan, in overleg met betrokken ouders, besloten worden het kind binnen de betreffende groep van de kinderopvangorganisatie te laten.

Het kind gaat naar een andere groep of kinderopvangorganisatie

De directie kan besluiten dat het in het belang is van het kind en/of de kinderen die met het gedrag geconfronteerd zijn, dat het kind naar een andere groep binnen de betreffende kinderopvangorganisatie, naar een andere locatie of naar een geheel andere kinderopvangorganisatie gaat. De directie kan hierin de ouders adviseren en eventueel contact opnemen met een andere kinderopvangorganisatie. Ook kunnen ouders zelf de conclusie trekken dat hun kind naar een andere locatie of kinderopvangorganisatie gaat.

Het inzetten van hulp

Met advies van het AMK en in overleg met de ouders kan hulpverlening voor het kind worden ingezet.

Melding bij het AMK

De directie doet een melding bij het AMK. Het gedrag van het kind kan namelijk ook op andere problematiek wijzen.

Stap 6: Nazorg bieden en evalueren

Aanbevolen wordt het personeel persoonlijk te informeren. Daarnaast kunnen alle betrokkenen zo spoedig mogelijk over het seksueel overschrijdende gedrag op de hoogte worden gebracht middels een brief of een gezamenlijke (ouder)bijeenkomst. De directeur is verantwoordelijk voor de nazorg en de evaluatie.

Er kan informatie worden gegeven over de concrete maatregelen die getroffen zijn ten aanzien van het kind of de kinderen die met het gedrag geconfronteerd werden. Ook kan aangegeven worden welke concrete maatregelen er ten aanzien van het kind dat het gedrag vertoonde genomen zijn en het verdere verloop van het onderzoek.

Als bij een kinderopvangorganisatie een incident plaatsvindt, is er een kans dat ook de media hiervan op de hoogte raken. Het is verstandig van tevoren zorgvuldig te overwegen hoe hiermee zal worden omgegaan (zie bijlage 6 van de handleiding).

Het is belangrijk het gehele proces en de verschillende stappen te evalueren.

De directeur evalueert met pedagogisch medewerker en eventueel andere betrokkenen wat er is gebeurd en de procedures die zijn gevolgd.

Zo nodig wordt de zaak ook doorgesproken met andere betrokkenen.

Zo nodig worden verbeteringen in afspraken en/of procedures aangebracht.

Geanonimiseerde gegevens met betrekking tot het seksueel grensoverschrijdend gedrag worden geregistreerd. Deze gegevens worden door de directie op een centraal punt bewaard.

Verantwoordelijkheden in het scheppen van randvoorwaarden voor een veilig werken meldklimaat

Om het voor pedagogisch medewerker mogelijk te maken in een veilig werkklimaat huiselijk geweld en kindermishandeling te signaleren en de stappen van de meldcode te kunnen zetten, draagt KOM Kinderopvang zorg voor dat:

De houder of directie:

de meldcode opneemt in het veiligheids- of gezondheidsbeleid van de kinderopvangorganisatie;

een aandachtsfunctionaris huiselijk geweld en kindermishandeling (mogelijk de direct leidinggevende of bemiddelingsmedewerker) aanstelt;

- de deskundigheidsbevordering opneemt in het scholingsplan;
- regelmatig trainingen en andere vormen van deskundigheidsbevordering aanbiedt aan pedagogisch medewerker, zodat zij voldoende kennis en vaardigheden ontwikkelen en ook op peil houden voor het signaleren van huiselijk geweld en kindermishandeling en voor het zetten van de stappen van de meldcode;
- de meldcode en bijbehorende routes laat aansluiten op de werkprocessen binnen de kinderopvangorganisatie;
- ervoor zorgt dat er voldoende deskundigen intern en extern beschikbaar zijn om de pedagogisch medewerker te kunnen ondersteunen bij het signaleren en het zetten van de stappen van de meldcode;
- de werking van de meldcode regelmatig evalueert en zo nodig acties in gang zet om de toepassing van de meldcode te optimaliseren;
- binnen de kinderopvangorganisatie en in de kring van ouders bekendheid geeft aan het doel en de inhoud van de meldcode;
- afspraken maakt over de wijze waarop KOM Kinderopvang haar pedagogisch medewerkers zal ondersteunen als zij door ouders in of buiten rechte worden aangesproken op de wijze waarop zij de meldcode toepassen;
- afspraken maakt over de wijze waarop KOM Kinderopvang de verantwoordelijkheid opschaaft indien de signalering en verwijzing voor een kind stagneert;
- eindverantwoordelijkheid draagt voor de uitvoering van de meldcode;
- investeert in de opleidingen voor aankomend beroepsbeoefenaren: zorgt voor kennis en vaardigheden inzake het herkennen van en omgaan met een vermoeden van seksueel misbruik, waarbij de ontwikkeling van de seksualiteit van kinderen en het bespreekbaar maken van de eigen normen en waarden aan de orde komt;
- investeert in nascholing van zittend personeel in de kinderopvangorganisatie (staf/management en pedagogisch medewerker): zorgt voor kennis en vaardigheden inzake het herkennen van en omgaan met een vermoeden van seksueel misbruik, waarbij de ontwikkeling van de seksualiteit van kinderen en het bespreekbaar maken van de eigen normen en waarden aan de orde komt;
- investeert in een open aanspreekcultuur binnen kinderopvangorganisaties: zorgt voor een open cultuur waarbinnen op professionele wijze reflectie op normen en waarden, werkwijze en handelen plaatsvindt;
- investeert in een goede 'zorgstructuur' binnen kinderopvangorganisaties: zorgt voor voldoende lucht in teams, vertrouwenspersonen, vertrouwenscommissie (als van toepassing), structurele agendering, bij- en nascholing, etc.

- de direct leidinggevende / bemiddelingswerker / senior pedagogisch medewerker;
- als aandachtsfunctionaris huiselijk geweld en kindermishandeling is aangesteld;
- als vraagbaak functioneert binnen de kinderopvangorganisatie voor algemene informatie over (de meldcode) kindermishandeling;
- signalen herkent die kunnen wijzen op kindermishandeling of huiselijk geweld;
- kennis heeft van de stappen volgens de meldcode;
- taken vaststelt van een ieder (wie doet wat wanneer) en deze in de meldcode vastlegt;
- de sociale kaart in de meldcode invult;
- deelneemt aan het zorgadviesteam (indien dit beschikbaar is);
- de aansluiting van de meldcode op de werkprocessen uitvoert;
- de aansluiting van de meldcode op de zorgstructuur uitvoert;
- samenwerkingsafspraken vastlegt met ketenpartners;
- de uitvoering van de meldcode coördineert bij een vermoeden van huiselijk geweld en/of kindermishandeling;
- waakt over de veiligheid van het kind bij het nemen van beslissingen;
- zo nodig contact opneemt met het AMK voor advies of melding;
- de genomen stappen evalueert met betrokkenen;
- toeziet op zorgvuldige omgang met de privacy van het betreffende gezin;
- toeziet op dossiervorming en verslaglegging.

de pedagogisch medewerker :

- signalen herkent die kunnen wijzen op kindermishandeling of huiselijk geweld;
- overlegt met de direct leidinggevende of bemiddelingsmedewerker bij zorg over een kind aan de hand van waargenomen signalen die kunnen wijzen op kindermishandeling of huiselijk geweld;
- afspraken uitvoert die zijn voortgekomen uit het overleg met de direct leidinggevende of bemiddelingsmedewerker, zoals observeren of een gesprek met de ouder;
- de resultaten bespreekt van deze ondernomen stappen met de direct leidinggevende of bemiddelingsmedewerker.

de houder, directie, de leidinggevend, de pedagogisch medewerker zijn niet verantwoordelijk voor:

- het vaststellen of er al dan niet sprake is van kindermishandeling of huiselijk geweld;
- het verlenen van professionele hulp aan ouder of kind (begeleiding).

Organisatie: Vertrouwensinspecteur van de Inspectie van het Onderwijs

Contactpersoon : n.v.t.

Sinds januari 2003 is het AMK opgenomen als onderdeel van het Bureau Jeugdzorg. Op dit moment kunnen het Bureau Jeugdzorg en het AMK echter afzonderlijk van elkaar benaderd worden. Onder druk van de nieuwe Wet op de jeugdzorg zal de toegang naar het Bureau Jeugdzorg in 2005 enigszins anders geregeld worden. De wijze van aanmelding is nu als volgt.

Werkwijze Bureau Jeugdzorg

Bureau Jeugdzorg biedt informatie, advies, begeleiding en hulp aan jongeren tot 18 jaar en hun ouders en/of verzorgers, pedagogisch medewerker of andere betrokkenen op psychosociaal of opvoedkundig gebied. Daarnaast is het Bureau Jeugdzorg de toegang tot de geïndiceerde jeugdhulpverlening en zorgt het indien nodig voor een adequate doorverwijzing naar andere vormen van zorg.

Wanneer men zich als pedagogisch medewerker/overleggroep zorgen maakt over een kind of jongere kan men hem/haar en/of de verzorgers doorverwijzen naar Bureau Jeugdzorg als de verzorgers zelf hulp willen. Indien uit de aanmelding blijkt dat er een hulpvraag is, volgt een screening. In dit gesprek wordt samen met de cliënt bekeken wat de problemen zijn en wat de hulpvraag is. Van dit gesprek wordt een verslag gemaakt. Het screeningsverslag wordt intern besproken in een multidisciplinair team. Hier wordt beoordeeld welke hulp nodig is. Er wordt een advies gegeven over het vervolgtraject. Dit advies wordt met de cliënt besproken.

Wanneer er geen vrijwillige hulpverlening op gang komt, dan wordt besproken met de pedagogisch medewerker/overleggroep hoe de jongere het beste geholpen kan worden en of een onderzoek door het AMK of de Raad voor de Kinderbescherming nodig is.

Werkwijze AMK (Advies- en Meldpunt Kindermishandeling)

Het AMK streeft ernaar zo laagdrempelig mogelijk te werken en kan telefonisch benaderd worden door allerlei mensen die zich zorgen maken over de situatie van bepaalde kinderen. Dit kunnen mensen zijn die beroepshalve met kinderen te maken hebben, maar ook burens of familieleden. Voor beroepsbeoefenaren, zoals pedagogisch medewerkers, leerkrachten, huisartsen en jgz-medewerkers, is het mogelijk om anoniem te melden. Via het AMK wordt de naam van de melder dan niet bekend gemaakt bij het kind, diens gezin of derden.

Na een telefonisch contact zijn er drie mogelijkheden:

Advies

Hierbij worden geen gegevens geregistreerd over het betreffende kind of gezin. Het AMK komt niet in actie in de richting van het kind waarover melding is gedaan. De kinderopvangorganisatie kan contact zoeken met het AMK:

om een inschatting te maken van de problemen van het kind;

te overleggen hoe de vermoedens met de ouders kunnen worden besproken;

te overleggen welke hulp de kinderopvangorganisatie het kind of de ouders kan bieden;

risicotaxatie

Consult

Ook dit richt zich op degene die belt. Het consult richt zich op het uitvoeren van een advies. De consultvrager wordt begeleid in de, op advies van het AMK, te nemen stappen. Er wordt geen actie ondernomen door het AMK richting kind/gezin waarover melding is gedaan en er worden geen gegevens geregistreerd. Er kan wel een dossier op naam van de consultvrager worden aangelegd maar de naam van het kind en van het gezin hoeft niet genoemd te worden.

Melding

Hierbij neemt het AMK alle gegevens op over het kind of het gezin waar melding over wordt gemaakt. Hierop volgt intern een intakeoverleg, waarbij een vertrouwensarts aanwezig is. In dit overleg wordt besloten of het AMK verantwoordelijkheid moet nemen voor de gemelde situatie. De melder krijgt bericht of de zaak is aangenomen en het AMK verantwoordelijkheid neemt. Het AMK houdt de aandachtsfunctionaris op de hoogte van de uitkomsten van het onderzoek en van de acties die in gang worden gezet.

Het AMK doet na een melding onderzoek naar de signalen. Het AMK gaat in gesprek met de ouders en belangrijke personen rondom het kind. Ook andere organisaties zoals kinderopvangorganisaties, school of de huisarts kunnen door het AMK gevraagd worden om informatie over het gezin te geven. Op basis van de resultaten van dit onderzoek besluit het AMK wat er moet gebeuren. Het AMK kan beslissen om een melding te doen bij de Raad voor de Kinderbescherming en/of om aangifte van mishandeling te doen bij de politie.

Uitgangspunt bij een melding is om zo min mogelijk buiten de ouders/verzorgers om te opereren en zo snel mogelijk contact te leggen met hen zelf (binnen vier tot zes weken). Alleen indien het belang van het kind zich hiertegen verzet wordt dit contact uitgesteld en in eerste instantie huisarts, school en dergelijke benaderd.

Adviezen en hulp door Bureau Jeugdzorg en AMK zijn gratis.

Steunpunt Huiselijk Geweld (SHG)

Wanneer er zorgen zijn over huiselijk geweld waarbij ouders c.q. meerderjarige huisgenoten betrokken zijn, dan kan de melding worden gedaan bij het Steunpunt Huiselijk Geweld. Het Steunpunt zal na een melding contact zoeken met de ouders om te beoordelen welke hulp noodzakelijk is, om vervolgens deze hulp voor het slachtoffer en de pleger te organiseren en hen daarvoor zo nodig te motiveren. Wanneer er kinderen bij zijn betrokken zal het SHG doorgaans verwijzen naar het AMK.

Centrum voor Jeugd en Gezin (CJG)

Het Centrum voor Jeugd en Gezin is een inlooppunt voor gezinnen. Mensen kunnen hier terecht met alle vragen over opvoeden en opgroeien. Het CJG heeft als taak de huidige opvoed- en opgroeiondersteuning te verbinden, te verbeteren en te versterken + de volgende taken:

- informatie en advies geven;
- (vroeg)signalering van problemen;
- mensen verwijzen naar het lokale en regionale hulpaanbod;
- licht pedagogische hulp bieden;
- de zorg voor jongeren en gezinnen coördineren;
- een schakel zijn met Bureau Jeugdzorg;
- een schakel zijn met onderwijs, vaak via zorgadviesteam.

Zorgadviesteam (ZAT)

Een zorgadviesteam is een samenwerkingsverband van kinderopvangorganisaties of scholen en jeugdhulpverleningsorganisaties zoals Algemeen Maatschappelijk Werk, Bureau Jeugdzorg en de Jeugdgezondheidszorg. Gezamenlijk zorgen zij dat kinderen met problemen op tijd gesignaleerd worden en dat ze zo snel mogelijk de goede hulp krijgen.

Het ZAT kan kinderopvangorganisaties ondersteunen bij het signaleren en bespreekbaar maken van zorgen met ouders. Tijdens een bespreking van een kind maken de deskundigen in het ZAT gezamenlijk een inschatting van de situatie en beoordelen zijn wat de beste actie voor dit kind kan zijn. Vanuit de kinderopvangorganisatie kan een leidinggevende of locatiemanager betrokken zijn bij het ZAT.

De gemeentelijke gezondheidsdienst (GGD)

De GGD geeft voorlichting op allerlei gebied. Daarnaast houdt zij zich onder andere bezig met de gezondheid van de jeugd. Iedere GGD heeft een calamiteitenteam. De GGD kan ondersteuning bieden indien zich calamiteiten en incidenten voordoen. Zo kunnen zij advies geven over het organiseren van ouderavonden en kunnen zij adviseren over opvang en ondersteuning.

De kindbescherming

De kindbescherming bestaat uit Bureau Jeugdzorg, de Raad voor de Kinderbescherming en de Rechter. Als het nodig is, geven zij hulp aan een gezin.

Bureau Jeugdzorg

Ouders/verzorgers zijn verantwoordelijk voor de opvoeding van hun kind. Bij opvoedproblemen kunnen zij geïndiceerde zorg krijgen. Deze zorg wordt geïndiceerd door BJZ. Ouders kunnen BJZ ook zelf inschakelen.

Raad van kindbescherming

De overheid grijpt in wanneer ouders niet de hulp accepteren die volgens AMK nodig is. Het AMK meldt het kind aan bij de Raad voor Kinderbescherming. De raad onderzoekt of de ontwikkeling van het kind ernstig in gevaar is. Als dat uit het onderzoek blijkt, kan de rechter een kindbeschermingsmaatregel opleggen. De RvdK legt een verzoek daarvoor neer bij de kinderrechter. De raad kan ook besluiten het gezin terug te verwijzen naar Bureau Jeugdzorg als verplichte hulp (nog) niet nodig is.

Kinderrechter en kindbeschermingsmaatregelen

Er bestaan twee soorten maatregelen: de ondertoezichtstelling en de ontheffing of ontzetting uit het ouderlijk gezag.

Landelijk Expertisecentrum Eergerelateerd Geweld

Dit is bedoeld als vraagbaak voor eerkwesties en doet ook onderzoek. Instanties kunnen het expertisecentrum raadplegen.

Bijlage 2

A. Signalenlijst kindermishandeling 0-4 jarigen

Voorwoord

Als kinderen mishandeld, verwaarloosd en/of misbruikt worden, kunnen ze signalen uitzenden. Het gebruik van een signalenlijst kan zinvol zijn, maar biedt ook een zekere mate van schijnzekerheid. De meeste signalen zijn namelijk stressindicatoren, die aangeven dat er iets met het kind aan de hand is. Dit kan ook iets anders zijn dan kindermishandeling (echtscheiding, overlijden van een familielid, enzovoort). Hoe meer signalen van deze lijst een kind te zien geeft, hoe groter de kans dat er sprake zou kunnen zijn van kindermishandeling.

Het is niet de bedoeling om aan de hand van een signalenlijst het 'bewijs' te leveren van de mishandeling. Het is wel mogelijk om een vermoeden van mishandeling meer te onderbouwen naarmate er meer signalen uit deze lijst geconstateerd worden. Een goed beargumenteerd vermoeden is voldoende om in actie te komen! Om na signalering een volgende stap te kunnen zetten, is het aan te bevelen dat een organisatie beschikt over een handleiding ten aanzien van kindermishandeling. De signalenlijst kan dan als bijlage aan de handleiding worden toegevoegd.

De signalen die in deze lijst worden vermeld, hebben betrekking op alle vormen van mishandeling. Aan het einde van de lijst zijn nog enkele signalen opgenomen die meer specifiek zijn voor seksueel misbruik. Om een duidelijk beeld te krijgen van wat er aan de hand zou kunnen zijn, is het van belang de hele context van het gezin erbij te betrekken. Daarom worden ook een aantal signalen van ouders en gezin genoemd.

U kunt ook altijd overleggen met het AMK over signalen die u zorgen baren, bijvoorbeeld blauwe plekken op vreemde plaatsen.

1. Psycho-sociale signalen

Ontwikkelingsstoornissen

- achterblijven in taal-, spraak-, motorische, emotionele en/of cognitieve ontwikkeling
- schijnbare achterstand in verstandelijk ontwikkeling
- regressief gedrag
- niet zindelijk op leeftijd waarvan men het verwacht

Relationele problemen ten opzichte van de verzorgers:

- totale onderwerping aan de wensen van de verzorgers
- sterk afhankelijk gedrag ten opzichte van de verzorgers
- onverschilligheid ten opzichte van de verzorgers
- kind is bang voor verzorger
- kind vertoont heel ander gedrag als verzorgers in de buurt zijn

Ten opzichte van andere volwassenen:

- bij oppakken houdt het kind zich opvallend stijf
- bevriezing bij lichamelijk contact
- allemansvriend
- lege blik in ogen en vermijden van oogcontact
- waakzaam, wantrouwend

Ten opzichte van andere kinderen:

- speelt niet met andere kinderen
- is niet geliefd bij andere kinderen
- wantrouwend
- terugtrekken in eigen fantasiewereld.

Gedragsproblemen

- plotselinge gedragsverandering
- geen of nauwelijks spontaan spel, geen interesse in spel
- labiel, nerveus
- depressief
- angstig
- passief, in zichzelf gekeerd, meegaand, apathisch, lusteloos
- agressief
- hyperactief
- niet lachen, niet huilen
- niet tonen van gevoelens, zelfs niet bij lichamelijke pijn
- eetproblemen
- slaapstoornissen
- vermoeidheid, lusteloosheid

2. Medische signalen

- Lichamelijke kenmerken (specifiek voor lichamelijke mishandeling)
- blauwe plekken
- krab-, bijt- of brandwonden
- botbreuken
- littekens

Voedingsproblemen

- ondervoeding
- voedingsproblemen bij baby's
- steeds wisselen van voeding
- veel spugen
- matig groeien, ondanks voldoende hoeveelheid voeding
- weigeren van voeding
- achterblijven in lengtegroei

Verzorgingsproblemen

- slechte hygiëne
- ernstige luierslag
- onvoldoende kleding
- onvoldoende geneeskundige en tandheeskundige zorg
- veel ongevallen door onvoldoende toezicht
- herhaalde ziekenhuisopnamen
- recidiverende ziekten door onvoldoende zorg
- traag herstel door onvoldoende zorg

3. Kenmerken verzorgers/gezin

Verzorger/kind relatiestoornis

- verzorger draagt kind als een 'postpakketje'
- verzorger troost kind niet bij huilen
- verzorger klaagt overmatig over het kind
- verzorger heeft irreële verwachtingen ten aanzien van het kind
- verzorger toont weinig belangstelling voor het kind

Signalen verzorger

- geweld in eigen verleden
- apathisch en (schijnbaar) onverschillig
- onzeker, nerveus en gespannen
- onderkoeld brengen van eigen emoties
- negatief zelfbeeld
- steeds naar andere artsen/ziekenhuizen gaan ('shopping')
- afspraken niet nakomen
- kind opeens van peuterspeelzaal/kinderdagverblijf afhaken
- aangeven het bijna niet meer aan te kunnen
- verzorger met psychiatrische problemen
- verslaafde verzorger

Gezinskenmerken

- 'multi-problem' gezin
- ouder die er alleen voorstaat
- regelmatig wisselende samenstelling van gezin
- isolement
- vaak verhuizen
- sociaal-economische problemen: werkloosheid, slechte behuizing, migratie, et cetera
- veel ziekte in het gezin
- draaglast gezin gaat draagkracht te boven
- geweld wordt gezien als middel om problemen op te lossen

4. Signalen specifiek voor seksueel misbruik

- Lichamelijke kenmerken
- verwondingen aan genitaliën
- vaginale infecties en afscheiding
- jeuk bij vagina en/of anus
- problemen bij het plassen
- recidiverende urineweginfecties
- pijn in de bovenbenen
- pijn bij lopen en/of zitten
- seksueel overdraagbare ziekten

Relationele problemen

- angst voor mannen of vrouwen in het algemeen of voor een man of vrouw in het bijzonder
- Gedragsproblemen
- afwijkend seksueel gedrag:
- excessief en/of dwangmatig masturberen
- angst voor lichamelijk contact of juist zoeken van seksueel getint lichamelijk contact
- niet leeftijdsadequaate seksueel spel
- niet leeftijdsadequate kennis van seksualiteit
- angst om zich uit te kleden
- angst om op de rug te liggen

- negatief lichaamsbeeld: ontevredenheid over, boosheid op of schaamte voor eigen lichaam
- schrikken bij aangeraakt worden
- houterige motoriek (onderlichaam 'op slot')
- geen plezier in bewegingsspel

5. Signalen die specifiek zijn voor kinderen die getuige zijn van huiselijk geweld

- Gedragsproblemen
- agressie: kopiëren van gewelddadig gedrag van vader (sommige kinderen, met name jongens kopiëren hun vaders gedrag door hun moeder of jongere broertjes/zusjes te slaan)
- opstandigheid
- angst
- negatief zelfbeeld
- passiviteit en teruggetrokkenheid
- zichzelf beschuldigen
- verlegenheid

Problemen in sociaal gedrag en competentie

- wantrouwen ten aanzien van de omgeving
- gebrek aan sociale vaardigheden

6. Signalen die specifiek zijn voor het syndroom van Munchhausen bij Proxy (MBPS)

Het syndroom van Munchhausen bij Proxy is een ernstige vorm van kindermishandeling. Degene met dit syndroom komt liefdevol en bezorgd over, zoekt zeer regelmatig intensieve medische hulp voor een kind, maar is zelf degene die het kind bewust ziek maakt. Dit door toedienen van middelen, het toebrengen van verwondingen of infecties. MBPS kan zeer ingrijpende vormen aannemen.

Signalen die kunnen duiden op dit syndroom zijn o.a.:

onderzoeksgegevens kloppen niet met ziektebeeld;
 medische gegevens over eerdere behandelingen zijn moeilijk te verkrijgen;
 symptomen verdwijnen wanneer ouder en kind worden gescheiden;
 een broertje of zusje is overleden of eveneens vaak ziek;
 de moeder schrikt niet terug voor ingrijpende onderzoeken of het onder narcose brengen van het kind en daar zelfs op aandringt;
 voorvallen vinden in de avonden en weekenden plaats waarbij een beroep wordt gedaan op andere artsen;
 de volgende klachten worden gepresenteerd: bewusteloosheid, insulten, apneu, diarree, overgeven, koorts, lethargie;
 het kind heeft een aanzienlijke ziektegeschiedenis met steeds andere klachten;
 de moeder is werkzaam in de gezondheidszorg of beschikt over een zeer grote medische kennis;
 het verhaal van moeder beval kleine tegenstrijdigheden;
 vaak van arts wisselen.

7. Signalen van kinderen die geconfronteerd zijn met seksueel grensoverschrijdend gedrag van een ander kind

- het kind heeft angst voor een bepaald kind;
- het kind is consequent boos op een ander kind;
- het kind komt geschrokken, bang of verward terug nadat het met een ander kind of kinderen alleen is geweest;

- het kind wil consequent niet spelen met een bepaald kind.

Signalen van kinderen die seksueel grensoverschrijdend gedrag vertonen naar andere kinderen

- het kind creëert een soort isolement rond het kind (apart nemen, zich afzonderen van de groep);
- het kind domineert of vertoont macht over een ander kind;
- veelvuldig seksistische uitingen.

Kinderpornografie

Kinderen die gebruikt zijn voor het maken van kinderpornografie kunnen signalen afgeven die duiden op seksueel misbruik. Daarnaast kan het kind de volgende signalen laten zien;

- extreme angst voor het maken van foto's;
- angst voor opnamen met videoapparatuur.

Bijlage 4

Signalen die kunnen duiden op kindermishandeling gepleegd door een pedagogisch medewerker

Wanneer een pedagogisch medewerker vermoedens heeft van kindermishandeling gepleegd door een andere pedagogisch medewerker is het raadzaam dit zo snel mogelijk te onderzoeken en te bespreken met de leidinggevende. Ongewenste omgangsvormen en deze signalen kunnen ook duiden op ander gedrag. Het is belangrijk om altijd de signalenlijsten te raadplegen om tot heldere onderbouwing te komen.

1. Ongewenste omgangsvormen

Een pedagogisch medewerker kan een niet pluis-gevoel hebben over het gedrag van een andere collega. Deze zullen vaak te maken hebben met ongewenste omgangsvormen. Ongewenste omgangsvormen komen tot uiting in verbaal, fysiek of ander non-verbaal gedrag. Dit gedrag kan zowel opzettelijk als onopzettelijk zijn, maar degene die hiermee wordt geconfronteerd ervaart het als ongewenst en onaangenaam.

Onder ongewenste omgangsvormen worden handelingen verstaan van alle vormen van discriminatie, agressie, seksuele intimidatie, pesten en treiteren (hieronder omschreven) en ook combinaties van dit gedrag en andere vormen van ongewenst gedrag die in het verlengde liggen of overeen komen met het hieronder beschreven gedrag.

Seksuele intimidatie

Onder seksuele intimidatie wordt verstaan: ongewenste seksuele toenadering, verzoeken om seksuele gunsten of ander verbaal, non-verbaal of fysiek gedrag.

Voorbeelden van verbale seksuele intimidatie:

- aanspreekvormen bijv. alexia verbasteren naar asexia;
- kinderen aanspreken met Stoot;
- seksuele dubbelzinnigheden;
- uitnodigen tot seksueel contact;
- seksueel getinte grappen maken;
- Stoere verhalen over seksuele prestaties vertellen;
- seksueel getinte opmerkingen maken over iemands uiterlijk.

Voorbeelden van fysieke seksuele intimidatie:

- handtastelijkheden;
- dwingen tot zoenen, knuffelen, strelen, geslachtsgemeenschap;
- geslachtsdelen (laten) strelen of betasten boven of onder de kleding;
- uitkleden.

Voorbeelden van non-verbale seksuele intimidatie:

- staren, gluren, lonken;
- iemand met de ogen uitkleden;
- seksueel getinte cadeautjes geven
- confrontatie met kinderporno;
- het kind (deels) ontbloot filmen of fotograferen;
- het maken van obscene gebaren;
- iemand seksueel geladen afbeeldingen, brieven geven of sturen.

Agressie en geweld

Er wordt gesproken van agressie en geweld als het kind psychisch en/of fysiek, verbaal of non-verbaal wordt lastiggevallen, bedreigd of aangevallen. Er zijn vier vormen van agressie en geweld:

Verbaal: schelden, schreeuwen, treiteren en beledigen

Non-verbaal: tegen iemand aandrukken, vasthouden, expres naar je toetrekken
Psychisch: lastig vallen, onder druk zetten, bedreigen met fysiek geweld en irriteren
Fysiek: schoppen, slaan, bijten, vastgrijpen en klemzetten.

Discriminatie

Onder discriminatie wordt verstaan elke vorm van ongerechtvaardigd onderscheid, elke uitsluiting, beperking of voorkeur die ten doel heeft of tot gevolg kan hebben dat de erkenning, het genot of de uitoefening op voet van gelijkheid van de rechten van de mens in de werk- of studiegerelateerde situatie teniet wordt gedaan of aangetast alsmede iedere uiting in woord, gebaar of geschrift. Hierbij is sprake van ontoelaatbare opvattingen over achterstelling van mensen, doelbewuste belediging of van grievend handelen jegens anderen op grond van diens godsdienst, levensovertuiging, politieke gezindheid, ras, geslacht, seksuele geaardheid of op enige andere grond.

Pesten en treiteren

Onder pesten en treiteren wordt verstaan gedragingen waarbij sprake is van stelselmatig, gedurende een langere periode, psychisch of fysiek vernederen, kwetsen of anderszins lastigvallen van een persoon.

2. Signalen met betrekking tot seksueel misbruik door een pedagogisch medewerker

- Sterke afhankelijkheid van een kind ten opzichte van een pedagogisch medewerker;
- Pedagogisch medewerker creëert een soort isolement rond het kind;
- Veelvuldig seksistische uitingen;
- Gespannen sfeer in de voorziening;
- Kind is bang, gespannen, wanneer specifieke pedagogisch medewerker dienst heeft of telkens wanneer het met de specifieke pedagogisch medewerker te maken heeft;
- Extreem concurreren met kinderen/collega's om aandacht van de verdachte pedagogisch medewerker.

Bijlage 4
Observatieformulier

Bij een vermoeden van kindermishandeling ga je eerst deze vragenlijst na om er achter te komen of je ongerustheid gegrond is.

Jongen/meisje	
Geboortedatum	
Kindercentrum	
Groep	
Naam pedagogisch medewerkers	

Sinds wanneer is het kind op het kindercentrum?	
Sinds wanneer vertoont het kind opvallend gedrag?	
Beschrijf het opvallende gedrag	
Hoe is het contact met andere kinderen in de groep?	
Hoe is de verhouding tot broertjes en zusjes?	
Hoe is het contact met volwassenen?	
Hoe is de uiterlijke verzorging van het kind?	
Hoe is de algehele ontwikkeling van het kind (verstandelijk, sociaal, emotioneel, motorisch)	
Hoe is het contact tussen kind en verzorgers?	
Hoe is het contact tussen verzorgers en pedagogisch medewerkers?	
Zijn er bijzonderheden over het gezin te melden? Vermeld indien mogelijk ook de bron.	
Is er de laatste tijd iets in het gedrag of in de situatie van het kind veranderd?	
Wat is bekend over eventuele broertjes of zusjes?	

Bijlage 5

Gesprekspunten overleggroep

Wanneer de vragenlijst reden geeft tot ongerustheid, kunnen de onderstaande punten in de gespreksgroep besproken worden.

Algemene gegevens:

- Jongen/meisje
- Leeftijd in jaar en maanden
- Aantal dagen/dagdelen op het kindercentrum
- Op het kindercentrum sinds
- Aantal en leeftijd broertjes en zusjes
- Informatie bij aanmelding

Gegevens over de ontwikkeling

- Hoe is de motorische ontwikkeling?
- Hoe is de verstandelijke ontwikkeling?
- Hoe is de sociaal-emotionele ontwikkeling?

Algemene gegevens over het kindercentrum:

- Grootte van de groep
- Verdeling naar leeftijd
- Aantal pedagogisch medewerkers

Algemene informatie over het gedrag van het kind

- Hoe verloopt het contact met de leiding?
- Hoe verloopt het contact met andere kinderen?
- Welke positie neemt het kind in de groep in?
- Hoe verloopt het halen/brengen?
- Denkt u/ weet u of het kind het naar zijn zin heeft?
- Wat doet het kind graag, waar speelt het kind mee?
- Zijn er observatieverslagen uit het verleden?

Specifieke informatie over het opvallende gedrag van het kind op het kindercentrum

- Welk gedrag nemen we waar? Beschrijf dit gedrag.
- Hoe lang doet dit gedrag zich al voor?
- Weten we een concrete aanleiding die eraan vooraf ging? Waar gebeurde dit?
- Hoe vaak komt dit gedrag voor? Elke keer wanneer het kind aanwezig is? Meerdere keren op een dagdeel? Af en toe? Hoe vaak precies?
- Op welke momenten en/of in welke situaties komt het gedrag voor?
- Hoe is er tot nu toe gereageerd op het opvallende gedrag? Wat was het effect?

Gegevens over de woon/thuissituatie

- Herkennen de ouders het hierboven beschreven gedrag?
- Vertoont het kind dit gedrag ook thuis? Zo ja, hoe vaak?
- Vertoont het kind het gedrag ook in andere situaties? Zo ja, welke?
- Hoe gaan de verzorgers om met dit gedrag?
- Wat is het effect van de manier waarop verzorgers met het gedrag omgaan?
- Hoe is de relatie van het kind met de andere gezinsleden?

Factoren kind, verzorgers, kinderdagverblijf, BSO

Zet de factoren op een rijtje die van invloed kunnen zijn op het gedrag vanuit het kind, het gezin en het kindercentrum.

Bijlage 6

Aandachtspunten voor een gesprek met verzorger(s)

Het doel van een gesprek is om de zorgen over datgene is waargenomen bij het kind, aan gedrag of concrete lichamelijke verschijnselen, met de verzorger(s) te delen.

Houd de volgende uitgangspunten in de gaten:

Bespreek wat je waarneemt bij het kind, bespreek niet je vermoedens.

Ga er van uit dat verzorger(s) het beste voor hun kinderen willen en dat is ook wat jij wilt: daar zit jullie gemeenschappelijke noemer.

Je hoeft geen schuldvraag aan de orde te stellen; je doet een beroep op de zorg van verzorger(s) voor hun kind. Omdat de verzorger(s) hun kind een aantal dagen per week aan jou toevertrouwen, ben jij een belangrijk persoon voor het kind en de verzorger(s). Het is dus logisch om de zorgen over het kind te delen. Dit delen van zorgen is een proces en vraagt om een procesmatige aanpak.

Fases in een procesmatige aanpak

1. Afwegingen vóór het gesprek:

Het gesprek wordt in principe gevoerd met de pedagogisch medewerker en het pedagogisch hoofd.

Er wordt zorgvuldig overwogen om verzorgers expliciet samen uit te nodigen, de keuze voor één verzorger, of verzorgers dit zelf te laten kiezen

2. Spreek de zorg om het kind uit:

Ik heb je kind nu (aantal) keer/maanden gezien/in de groep. Ik maak me zorgen over een aantal dingen die ik graag met jou/jullie zou willen bespreken. Is dit goed?

3. Bespreek een voor een de signalen aan de hand van onderstaande punten:

Beschrijf het signaal in concrete lichamelijke verschijnselen of waarneembaar gedrag: 'Het is mij opgevallen dat jullie kind 's morgens vaak komt met hele volle vieze luiers en ook luieruitslag heeft die maar niet over lijkt te gaan; Jullie kind speelt in de poppenhoek vaak seksuele handelingen na met de poppen en hij/zij doet dit als volgt...'En dan vul je concrete waarnemingen in.

Vraag of dit signaal herkend wordt: Is jullie dit wel eens opgevallen? Gebeurt dit thuis ook wel eens? Hoe lang is dit al zo? In welke situaties gebeurt dit?'

Vraag of ouders een idee hebben waar dit vandaan komt: Hebben jullie enig idee waar dit vandaan komt? Wat vinden jullie ervan?

Spreek (indien nodig) je zorg uit over dit signaal: 'Ik maak me er toch zorgen over dat jullie kind dit doet/heeft.'

De verzorger(s) delen de zorg

De verzorger(s) nemen de zorg over

Aandachtspunten:

Gebruik niet het woord signaal, maar beschrijf concrete lichamelijke verschijnselen of waarneembaar gedrag.

Leg de nadruk op het delen van zorg, niet op het beschuldigen/verdenken van de verzorger(s).

Zorgen delen

Je kunt zorgen niet delen met de verzorger(s), wanneer het niet de zorgen van beide partijen zijn. Het kan geruime tijd in beslag nemen om zover te komen. Wanneer de verzorger(s) datgene wat je hebt waargenomen absoluut (nog) niet kunnen waarnemen, is het van het grootste belang om bij dit onderdeel stil te blijven staan en niet de volgende fase van het gesprek in te gaan.

Je kunt verzorger(s) in zo'n geval bijvoorbeeld vragen om het kind eens een tijdje te observeren en op te letten of ze dan toch het gedrag waarnemen dat jij als pedagogisch medewerker genoemd hebt. In een volgende afspraak kunnen jullie het er dan weer over hebben. Een andere mogelijkheid is te vragen of de verzorger(s) een ochtendje in de groep wil(len) komen kijken. Je kunt dan meteen aanwijzen welk gedrag je bedoelt. Neem hier de tijd voor. Want zolang verzorger(s) de signalen die jij met ze besproken hebt niet waarnemen, is delen van de zorg niet aan de orde.

Emoties

In deze fase kunnen emoties een grote rol spelen. De verzorger(s) kunnen bijvoorbeeld boos worden, zich tekort voelen schieten en zich hier schuldig over voelen of zich schamen over het door jou beschreven gedrag van hun kind. Bijvoorbeeld wanneer je masturbatiegedrag in de groep of seksueel gedrag in de poppenhoek hebt beschreven.

Verzorger(s) kunnen door hun emoties op heel verschillende manieren reageren. Daarom is het altijd verstandig om expliciet naar de reactie van de verzorger(s) te vragen. Bijvoorbeeld: 'Ik zie dat ik jullie ermee overrompel. Ik kan me voorstellen dat het moeilijk voor jullie is dat ik hier nu mee gekomen ben. Hoe ligt dit voor jullie?'

De verzorger(s) kunnen ook boos worden. Een manier om met boosheid of agressie om te gaan, is onder woorden te brengen wat je waarneemt en je eigen angst hiervoor (jzelf klein maken). 'Ik zie dat jullie boos zijn en ik vind dat moeilijk, het maakt mij onzeker.'

Wanneer je als pedagogisch medewerker persoonlijk geraakt bent door wat je gezien of gehoord hebt van het kind is het goed dit onder woorden te brengen. Zolang de emoties de overhand hebben, is er geen gelegenheid om de verzorger(s) concrete, zakelijke informatie te geven. Laat staan naar een volgende stap te gaan. Pas wanneer de emoties een plaats hebben gekregen, is er gelegenheid om de verzorger(s) concrete, zakelijke informatie te geven.

Verduidelijking vragen

Bij iedere fase is het van belang te vragen wat de verzorger(s) ervan vinden en of zij het genoemde herkennen. Vraag ook door als iets niet helemaal duidelijk is. 'Wat bedoel je daar precies mee? Begrijp ik goed dat je zegt dat...'

Er kunnen dus meerdere gesprekken nodig zijn voordat je als pedagogisch medewerker op één lijn zit met de verzorger(s) wat betreft het waarnemen van de door jou gesignaleerde verschijnselen en gedragingen van hun kind.

Het delen van de zorg en het overnemen van de zorg zijn dan de volgende stappen die de verzorger(s) moeten maken. Het is van groot belang om het waargenomene ook dan nog over langere tijd te volgen en bij te houden in een logboek. Hierin kun je ook de afspraken met de verzorger(s) bijhouden. De praktijk leert dat wanneer je deze fase eenmaal bereikt hebt, de verzorger(s) een belangrijke steun zijn in het verder zoeken naar een mogelijke oorzaak van het zorgwekkende gedrag van hun kind. Verzorger(s) kunnen dan meestal heel goed meedenken over de verdere hulp die zij denken nodig te hebben.

Bron: Mw. J. vd. Berg, jeugdarts bij de afdeling jeugdgezondheidszorg, dienst OCW, gemeente Den Haag

Verder lezen:

Seksualiteit en (vermoedens van) seksueel misbruik in gesprekken met ouders; Han Spanjaard en Heleen Woelinga, 1993

Persoonlijke mededelingen; Ymke Gorter

Bijlage 7

Enkele aandachtspunten in het contact met allochtone gezinnen

Vraag aan mensen wat hun gewoonten zijn. Niet alle allochtone gezinnen zijn hetzelfde.

Let er bij een eventueel huisbezoek op of bewoners hun schoenen aan hebben of dat de schoenen bij de voordeur staan. In Islamitische gezinnen kan het de gewoonte zijn om of op blote voeten of op sloffen in huis te lopen. Dit geldt dan ook voor gasten.

De echtgenoot en bij zijn afwezigheid de oudste zoon, is degene die de contacten naar de buitenwereld onderhoudt. Het is belangrijk om hem bij alles te betrekken.

Gastvrijheid is een groot goed. Er moet eerst iets gegeten of gedronken worden en een inleidend gesprek gevoerd worden voordat de reden van het huisbezoek ter sprake wordt gebracht. Probeer niet direct ter zake te komen. Dit wordt als onbeleefd onervaren.

Het verwoorden van de feiten in beelden en voorbeelden werkt vaak beter dan concreet zeggen waar het op staat.

Houd rekening met de familie-eer.

Er wordt veel waarde gehecht aan hiërarchische structuren binnen het gezin, de verdere familie en de samenleving. Probeer afspraken met iemand te maken die hoog op de ladder staat.

Het is eervoller een probleem met behulp van de familie op te lossen dan met die van buitenstaanders. Het betrekken van bijvoorbeeld een oom bij een probleem is in veel gevallen acceptabeler dan het inschakelen van een Nederlandse instantie. Als je dreigt vast te lopen vraag naar dergelijke familiecontacten.

In veel allochtone gezinnen is het onbeleefd om tegen een autoriteit (leerkracht, arts, et cetera) nee te zeggen. Dat wil zeggen, dat niet altijd uitgevoerd wordt wat afgesproken is.

Kijk niet vreemd op als bij een huisbezoek een hele familie aanwezig is. Wil je bijvoorbeeld met een ouder apart praten, zonder kinderen of familie, nodig hem/haar dan uit op een neutrale plek.

Veel vrouwen mogen niet alleen met een vreemde man zijn. Zorg in dat geval voor de aanwezigheid van een vrouwelijke collega.

Emotionele problemen worden vaak benoemd in termen van lichamelijke klachten, angst kan bijvoorbeeld hoofdpijn genoemd worden. Het consult bij de huisarts lost het probleem niet op. Mensen zijn letterlijk ziek van angst.

Naast de reguliere gezondheidszorg worden vaak genezers uit het land van herkomst geconsulteerd, omdat men bijvoorbeeld denkt dat de betreffende persoon bezeten is. Dergelijke rituelen zijn voor betrokkenen vaak van grote emotionele betekenis.

Als vrouw is het best mogelijk om met een Turkse of Marokkaanse vrouw alleen te praten, zeker wanneer je aangeeft dat het gaat om 'vrouwenzaken'. 'Vrouwenzaken' kunnen gaan over onderwerpen als menstruatie, kinderen krijgen en dergelijke. Het is dan vrij legitiem de man te vragen niet bij het gesprek aanwezig te zijn. Dit biedt gelegenheid om vertrouwelijk met een moeder te praten.

(Bron (bewerkt): Mevrouw A. Koning, maatschappelijk werker AMK Utrecht)

Bijlage 8

Aandachtspunten tijdens een gesprek met een jong kind

Een gesprek met het kind kan mogelijk extra informatie bieden over de situatie waarin het kind zich bevindt. Vanaf ongeveer 2 jaar is het mogelijk een gesprek(je) te voeren met het kind. Houd tijdens dit gesprek rekening met de leeftijd en ontwikkelingsfase van het kind. Het is niet de bedoeling dat het kind ondervraagd wordt. Een gesprek met het kind heeft aanvullende informatie dan wel steunend contact tot doel, en mag niet in de plaats van het contact met de ouders komen. Ter voorbereiding van zo'n gesprek kun je overleggen met de leidinggevende en eventueel de pedagoog.

Naast het contact met het kind is het zeer belangrijk om met een open houding het contact met ouders aan te gaan.

Tips voor het gesprek:

- Voer het gesprek met een open houding.
- Sluit aan bij waar het kind op dat moment mee bezig is, bijvoorbeeld spel, een tekening of knutselen.
- Ga op dezelfde ooghoogte zitten als het kind en kies een rustig moment uit.
- Steun het kind en stel het op zijn gemak.
- Gebruik korte zinnen.
- Vraag belangstellend en betrokken, maar vul het verhaal niet in voor het kind.
- Begin met open vragen (Wat is er gebeurd? Wanneer is het gebeurd? Waar heb je pijn? Wie heeft dat gedaan?) en wissel deze af met gesloten vragen (Ben je gevallen? Heb je pijn? Ging je huilen? Vond je dat leuk of niet leuk?).
- Vraag niet verder, wanneer het kind niets wil of kan vertellen.
- Houd het tempo van het kind aan, niet alles hoeft in één gesprek.
- Laat het kind niet merken dat je van het verhaal schrikt.
- Val de ouders (of andere belangrijke personen voor het kind) niet af, in verband met loyaliteitsgevoelens.
- Geef aan dat je niet geheim kan houden wat het kind vertelt. Leg uit dat u met anderen gaat kijken hoe u het kind het beste kan helpen. Leg het kind uit dat u het op de hoogte houdt van elke stap die u neemt. Het kind moet nooit zelf de verantwoordelijkheid krijgen in de keuze van de te nemen stappen.
- Vertel het kind dat het heel knap is dat hij/zij het allemaal zo goed kan vertellen.
- Let tijdens het gesprek goed op de non-verbale signalen van het kind.
- Stop het gesprek wanneer de aandacht bij het kind weg is.

Bijlage 9

Aandachtspunten voor een gesprek met een kind

Bij een vermoeden van kindermishandeling kan de pedagogisch medewerker met het kind praten om na te gaan of haar zorgen terecht zijn. Het kan ook voorkomen dat een kind zelf de pedagogisch medewerker in vertrouwen neemt. Pedagogisch medewerkers zien vaak erg op tegen dergelijke gesprekken omdat ze het moeilijk vinden hun houding te bepalen tegenover het kind. Het oefenen van gespreksvaardigheden kan meer zelfvertrouwen geven bij het voeren van dit soort gesprekken. Daarom is het belangrijk dat pedagogisch medewerkers zich bewust zijn van een aantal voorwaarden die bij het voeren van een gesprek met een mishandeld kind van belang zijn. Ook hier kan ter voorbereiding overleg gevoerd worden met de leidinggevende of pedagoog van de instelling.

In de eerste plaats kan een pedagogisch medewerker beter niet op voorhand geheimhouding toezeggen aan een kind. Veel kinderen willen in eerste instantie alleen iets vertellen als er beloofd wordt om het tegen niemand anders te zeggen. Als deze belofte gegeven wordt, komt de pedagogisch medewerker voor een groot dilemma te staan als het kind zou vertellen dat het mishandeld wordt: zij moet dan of het vertrouwen van het kind schenden of medeplichtig worden aan het in stand houden van een schadelijke situatie. De Pedagogisch medewerker die een kind geheimhouding belooft uit angst dat het kind anders blijft zwijgen, moet zich wel bewust zijn van de consequenties van deze belofte.

Als een pedagogisch medewerker geen geheimhouding wil toezeggen kan zij het kind wel beloven dat zij geen stappen zal ondernemen zonder dit van tevoren aan het kind te vertellen.

Een tweede belangrijk punt is dat de pedagogisch medewerker zich bewust moet zijn van de sterke loyaliteitsgevoelens van een kind ten opzichte van zijn ouders. Val nooit de ouders af tegenover het kind, al hebben ze nog zulke afschuwelijke dingen gedaan. Het kind zal geen vertrouwen meer hebben in iemand die zijn ouders veroordeelt.

Voorwaarden voor een goed contact tijdens een gesprek met een kind.

1. Echtheid

Dit betekent dat de pedagogisch medewerker zichzelf is in de relatie met het kind. Zij doet zich niet anders voor dan hij is. Dit betekent niet dat de pedagogisch medewerker elke emotie die zij ervaart eruit gooit. Het betekent wel dat zij zich bewust is van haar eigen gevoelens en die niet ontkent of tracht te verdringen. Er moet overeenstemming zijn tussen dat wat zij ervaart en voelt en dat wat zij zegt en doet.

Een professionele houding vereist oprechte belangstelling, een sfeer van veiligheid en het vermogen een goede ontvanger te zijn, dat wil zeggen op kunnen merken wat de gevoelens van het kind zijn en daarbij aan kunnen sluiten.

Een dergelijke houding vormt een basis voor vertrouwen. Kinderen voelen heel goed aan wanneer iemand echt is of een façade ophoudt of doet alsof.

2. Empathie

Empathie is het vermogen van de pedagogisch medewerker zich in te leven in de gevoelens van het kind. Empathie is het begrijpen van de ervaringen en gevoelens van het kind in hun betekenis voor dat kind.

Het is belangrijk dat de pedagogisch medewerker de gevoelens van het kind niet slechts aanhoort maar door woorden of op een niet verbale wijze aangeeft de beleving van het kind van binnen uit te verstaan.

3. Acceptatie

Acceptatie houdt in dat de pedagogisch medewerker het kind accepteert zoals hij is. Het wil niet zeggen dat de pedagogisch medewerker het eens moet zijn met de gedachten of gevoelens van het kind maar wel dat zij deze accepteert zonder verder te veroordelen.

Tijdens het gesprek met een kind is het ook van belang dat een pedagogisch medewerker in staat is om actief te luisteren. Actief luisteren betekent luisteren naar zowel de verbale als de

non-verbale boodschappen van het kind. Het betekent ook 'tussen de regels door' luisteren naar de boodschappen die doorklinken in de stembuiging van het kind, aarzeling, stiltes etc. Actief luisteren houdt in dat de pedagogisch medewerker zich voortdurend afvraagt 'Welke boodschap wil dit kind overbrengen? Wat zegt hij over zijn ervaringen, gedragingen, gevoelens?'

Door actief te luisteren kan het de pedagogisch medewerker duidelijk worden wat er aan de hand is met het kind en kan zij zicht krijgen op de emoties die het kind daarbij ervaart. De pedagogisch medewerker moet hierbij proberen om de gevoelens van het kind met eigen woorden samen te vatten.

Bij deze manier van luisteren krijgt de pedagogisch medewerker niet alleen de meeste informatie maar geeft zij het kind ook het gevoel serieus genomen en geaccepteerd te worden. Bovendien kan de pedagogisch medewerker bij actief luisteren controleren of zij het kind goed heeft begrepen en zijn emoties goed heeft aanvoeld.

Enkele ezelsbruggetjes bij het actief luisteren:

- 'Je bedoelt...?'
- 'Je probeert me duidelijk te maken dat....?'
- 'Je voelt je...?'
- 'Je hebt het gevoel dat...?'
- 'Je zou het liefst willen dat...?'
- 'Je hebt de indruk dat...?'

Algemene regels bij actief luisteren:

- Begin met 'Je...'
- Gebruik een vragende toon.

Kijk uit voor communicatiestops. Dit zijn opmerkingen, reacties etc. die werkelijke communicatie in de weg staan. Vaak worden ze onbewust gebruikt, bijvoorbeeld als iemand bang is om iets onaangenaams te horen of als het gesprek een wending dreigt te nemen die als emotioneel bedreigend wordt ervaren.

Communicatiestops zijn:

- veroordelen
- ridiculiseren
- preken
- afleiden
- met het verhaal op de loop gaan
- waarschuwen
- sussen/geruststellen
- niet serieus nemen
- vragen stellen (die niet van belang zijn)
- bevelen
- beredeneren
- oplossingen aandragen.

De meeste mensen hebben één of meer favoriete 'stops'. Het is van belang om je bewust te worden welke van deze stops je geneigd bent om te gebruiken omdat het een werkelijk gesprek in de weg kan staan.

De volgende punten zijn van belang om tijdens het gesprek met het kind, dat vertelt over een mishandelingsituatie, voor ogen te houden:

- Geloof het kind en trek diens verhaal niet in twijfel. Onderschat of bagatelliseer de ernst van de situatie niet.
- Spreek waardering uit voor het feit dat het kind de moed heeft om z'n verhaal te vertellen.
- Haast het gesprek niet, laat het kind in eigen tempo vertellen.

- Stel geen waarom-vragen (het kind snapt immers zelf ook niet waarom hem dit overkomt)
- Stel geen suggestieve vragen. Laat het kind zoveel mogelijk zelf benoemen wat er gebeurd is.
- Pas je aan bij het woordgebruik van het kind. Vraag om verduidelijking als je het niet goed begrijpt.
- Vertel het kind dat het niet zijn schuld is dat dit is gebeurd en evenmin zijn verantwoordelijkheid.
- Vertel het kind dat het niet de enige is die zoiets overkomt en dat hulp mogelijk is.
- Dring niet aan als het kind je vragen ontwijkt maar hou de deur voor het contact wel open.

(Bron: Cursus voor leerkrachten in het basisonderwijs. Interne uitgave VKM, augustus 1994.)

Bijlage 10

Omgaan met privacy

Tijdens het uitvoeren van de stappen in het protocol, is het belangrijk dat er zorgvuldig gehandeld wordt. Er is immers sprake van persoonlijk informatie over kinderen en gezinnen. De wet op de Jeugdzorg (2005) geeft de gedragslijnen aan over het inzage-recht.

Een ouder en/of wettelijk vertegenwoordiger (bijvoorbeeld een voogd) heeft het recht om het dossier van zijn/haar kind in te zien. Kinderen tussen de 12 en 16 jaar hebben gedeeltelijk recht op inzage en vanaf 16 jaar heeft een jongere recht op inzage. Inzage kan worden geweigerd wanneer het belang van het kind, de melder en/of informant wordt geschaad.

Belangrijke tips bij het omgaan met privacy

- Betrek bij een overleg niet teveel mensen.
- Zorg dat informatie over kinderen en gezinnen altijd binnenshuis blijft. Emoties kunnen de privacy in gevaar brengen. Soms wil je als pedagogisch medewerker een collega-pedagogisch medewerkers als uitlaadklep gebruiken. Dit is begrijpelijk, maar qua privacy niet de juiste manier om met de situatie om te gaan. Betrek daarom alleen personen die in het stappenplan genoemd worden.
- Contact met andere instellingen kan alleen na toestemming van de ouder of wettelijk vertegenwoordiger. Contact met andere instellingen zonder toestemming kan alleen anoniem. Het gezin of kind mag dan niet bekend worden gemaakt.
- Een uitzondering hierop is het contact met het AMK. Dit kan zonder toestemming van ouders of wettelijke vertegenwoordiger.
- Wees zorgvuldig met schriftelijke informatie. Verzorger(s) hebben recht op inzage in verslagen, formulieren en observatieverslagen. Alleen als het anonieme werkaantekeningen zijn, hebben ouders geen inzage-recht.
- Schrijf daarom alsof de verzorger(s) over je schouder meekijken. Beschrijf waarneembaar gedrag en wees voorzichtig met interpretaties.
- Als de verzorger(s) een verslag willen inzien, kun je voorstellen om het samen met hen te lezen. Erover te praten en waar nodig toe te lichten. Daarna kan een kopie worden meegegeven. Een andere mogelijkheid is om de belangrijkste punten uit het verslag en afspraken tijdens het gesprek op papier te zetten en aan de verzorger(s) te geven. Dit vormt tegelijk een leidraad voor eventuele volgende gesprekken met de verzorger(s).
- Schriftelijke informatie moet goed worden opgeborgen in een afsluitbare kast.
- Informatie die niet (meer) relevant is moet worden vernietigd of aan ouders worden meegegeven.
- Schriftelijke informatie mag niet zonder toestemming van ouders of wettelijke vertegenwoordiger aan derden worden verstuurd. Eén uitzondering hierop vormt het AMK.
- Schriftelijke informatie die de instelling van derden ontvangt, moet ook met toestemming van de ouders of wettelijke vertegenwoordiger zijn verstuurd. Als dit niet zo is, is het verstandig de informatie terug te sturen.

Bijlage 11

Beroepsgeheim, meldrecht, meldplicht en zorgplicht

Inhoud en doel van het beroepsgeheim

Iedere pedagogisch medewerker die individuele kinderen hulp, zorg, steun of een andere vorm van begeleiding biedt, heeft een beroepsgeheim. Dit verplicht de pedagogisch medewerker om geen informatie over het kind aan derden te verstrekken, tenzij ouders hem daarvoor toestemming hebben gegeven. Doel van het beroepsgeheim is de drempel voor de toegang tot hulpverlening zo laag mogelijk te maken en de ouders het vertrouwen te geven dat vrijuit gesproken kan worden. Binnen de kinderopvangbranche geldt een specifieke zwijgplicht die is geregeld in een "eigen" wet.

Paradox van de geheimhoudingsplicht

De plicht om te zwijgen vanwege het beroepsgeheim, botst met de plicht om het kind te helpen juist door met een ander over hem te spreken. Het gaat dan altijd om een kind die zich in een ernstige situatie bevindt en die alleen kan worden geholpen door een ander bij de aanpak te betrekken. In de rechtspraak wordt in geval van een conflict van plichten erkend dat een pedagogisch medewerker ook zonder toestemming van de ouder, over hem mag spreken.

De volgende vijf vragen leiden doorgaans tot zorgvuldige besluitvorming:

kan ik door te spreken zwaarwegende belangen van het kind behartigen?

is er een andere mogelijkheid om ditzelfde doel te bereiken zonder dat ik mijn beroepsgeheim hoef te verbreken?

waarom is het niet mogelijk om toestemming van de ouder te vragen of te krijgen voor het bespreken van zijn situatie met iemand die hem kan helpen?

zijn de belangen van het kind die ik wil dienen met mijn spreken zo zwaar dat deze naar mijn oordeel opwegen tegen de belangen die de ouder heeft bij mijn zwijgen?

als ik besluit om te spreken aan wie moet ik dan welke informatie verstrekken zodat het geweld of de mishandeling effectief kan worden aangepakt?

In de Wet op de jeugdzorg (2005) is het meldrecht vastgesteld. Dit betekent dat je wettelijk het recht hebt een melding te doen en daarbij ook alle relevante gegevens over te dragen aan het AMK. Het belang van het kind gaat hierbij vóór het belang van de privacy van het gezin. Als hoofdregel geldt dat de aandachtsfunctionaris zich inspant om toestemming voor zijn melding te krijgen van de ouders.

In de wet op de Jeugdzorg is ook de meldplicht opgenomen. Iedere pedagogisch medewerker met een beroepsgeheim of een andere zwijgplicht heeft op basis van dit wettelijk meldrecht het recht om vermoedens van kindermishandeling, zonodig zonder toestemming van het kind en/of ouder bij het AMK te melden. Daarnaast omvat het meldrecht het recht voor de pedagogisch medewerker om op verzoek van het AMK informatie over het kind en/of zijn ouders te verstrekken. Wanneer een medewerker van een instelling het vermoeden heeft dat een medewerker van dezelfde instelling zich schuldig maakt aan kindermishandeling moet hij dit direct melden bij zijn leidinggevende en het bestuur. Deze hebben de plicht direct het AMK hiervan in kennis te stellen.

Naast het meldrecht heeft ieder burger in Nederland een zorgplicht. Dit houdt in dat je de plicht tot zorgen voor het kind hebt. Aan de ene kant de plicht tot zorgen voor het kind en aan de andere kant de privacywetgeving in de vorm van de Wet bescherming Persoonsgegevens. Dit betekent dat je niet zomaar gegevens zonder toestemming mag geven aan derden. Dit heet een conflict van belangen. Bij een conflict van belangen weeg je zorgvuldig de belangen die in het geding zijn af.

Dat doe je door het protocol te volgen en door alle stappen die je zet, schriftelijk te vermelden in het dossier. Wanneer je dit doet, kun je voldoen aan de zorgplicht en het meldrecht zonder bijvoorbeeld juridisch te worden vervolgd.

Bijlage 12

Sociale kaart

Landelijke telefoonnummers:

Advies en Meldpunt Kindermishandeling (tel. 0900-123 123 0)

Kindertelefoon (0800-0432)

Landelijk Bureau Slachtofferhulp (030-2340116)

Transact (030-2300666)

NIZW Jeugd / Expertisecentrum Kindermishandeling (030-2306564)

Opvoedtelefoon (0900-8212205)

Regio:

Belangrijke adressen en telefoonnummers

CJG (centrum voor Jeugd en Gezin)

Het CJG is voor iedereen (ouders, jongeren en professionals) met vragen over opvoeden en opgroeien. In het Centrum voor Jeugd en Gezin (CJG) werken Vérian, GGD Noord- en Oost Gelderland en Bureau Jeugdzorg samen. Het CJG werkt ook samen met o.a. scholen, jongerenwerk en kinderopvangorganisaties. Korte Veenteweg 9a

0578 72 00 00

Contactpersoon: Rieky Seine

Advies en Meldpunt Kindermishandeling

Arnhemsestraat 348

6881 NK Velp

026 4424222 of 0900-1231230

Bureau Jeugdzorg Gelderland

Prins Willem Alexanderlaan 201

7311 ST Apeldoorn

055 5786130

BJZ Gelderland, nevenvestiging Epe (Grace Nieuwenhuis)

Korte Veenteweg 9a

8161 PC Epe 0578-677879

(voor inwoners van Epe, kan ook via Apeldoorn)

Regionaal preventieteam kindermishandeling

Arnhemsestraatweg 19

6800 EP Velp

026 3846200

Bureau Slachtofferhulp

Eusebiusbinnensingel 28

6811 BX Arnhem

0900 0101

of

Bureau Slachtofferhulp Apeldoorn

Postbus 1003

7301 BG Apeldoorn

0900-0101

GGD afdeling Jeugdgezondheidszorg

Eusebiusbuitensingel 43

6828HZ Arnhem

026 3773344

GGD-Gelre-IJssel JGZ

Het Portaal
Deventerstraat 43
7311 LV Apeldoorn

Politie

Heerderweg 24
8161 BM Epe
0900 8844

Raad voor de kindbescherming

Houtwal 16
7200 BC Zutphen
0575 590190

Maatschappelijk werk

Verian
Jean Monnetpark 4
7301 BG Apeldoorn
0900 9255

Huisarts (verwijzing naar Thuiszorg/ Riagg)

Dr Ria de Reus
Dorpsstraat 89
8171 BN Vaassen

Schoolbegeleidingsdienst IJsselgroep

2e Wormenseweg 80
7301 GG Apeldoorn
055 5994455

Blijf van m'n liif

Meldpunt Hera Gelderland
026 3894945

Hera Apeldoorn

Postbus 10111
7301 GC Apeldoorn
055-3689210

Vrouwenopvang

Jan Buitensingel 20
6811 AD Arnhem
026 3525810

Telefonische hulpdienst

SOS Gelderland
0900 0767

Consultatiebureau voor Alcohol en Drugs

Stationstraat 47A
7311 NN Apeldoorn

Tactus (verslavingszorg)

Apeldoorn:055-5295530

Vaassen:

Apeldoornseweg 85

8172 EJ Vaassen

0578-569730

Opvoedsteunpunt Apeldoorn

Asselsestraat 280

7312 DD Apeldoorn

055 5790435

Spectrum

Steunpunt Opvoedwinkel;

Centrum Maatschappelijk Ontwikkeling Gelderland

026 3846200

Regionaal preventieteam kindermishandeling

Arnhemsestraatweg 348

6881 NK Velp

026 4424222

Bijlage 14

Verdere informatie

Voor informatie over kindermishandeling kan je terecht bij:

NIZW Jeugd / Expertisecentrum Kindermishandeling

Informatie en beleidsadvisering

Postbus 19152

3501 DD Utrecht

Infolijn: 030-2306564

Fax: 030-2319641

E-mail: kindermishandeling@nizw.nl

Internet: www.kindermishandeling.nl (voor kinderen en jongeren)

www.kindermishandeling.info (voor volwassenen)

JSO expertisecentrum voor jeugd, samenleving en opvoeding *(voorheen S&O stichting voor opvoedingsondersteuning en ZOK Zuidhollandse Ondersteuningsorganisatie Kinderopvang)*

Voorlichting, training, lezing, workshops, ontwikkeling van protocollen, onderhouden van netwerken, lesmateriaal weerbaarheid.

Preventieteam kindermishandeling

Regio Haaglanden: 070-3029845

Regio Zuid-Holland Zuid: 078-6391903

Regio Midden Holland en Zuid-Holland Noord: 0182-547888

Internet: www.jsn.nl

Kijk voor informatie over het internationale Verdrag voor de Rechten van het Kind:

www.kinderrechten.nl

Relevante web sites

www.nizwjeugd.nl

www.kindertelefoon.nl

www.seksueelkindermisbruik.nl

www.seksueelgeweld.nl

www.huiselijkgeweld.nl

Bijlage 15

Boeken over kindermishandeling

Achtergrondinformatie

Adriaenssens, P.

Mijn kind is bang (en ik ook). Opvoeden tot weerbaarheid - Tielt, Lannoo nv, , 1998, ISBN 90-209-3120-2

Baartman, H.

Opvoeden kan zeer doen. Over oorzaken van kindermishandeling, hulpverlening en preventie - Utrecht, SWP, 1996, 256 blz., ISBN 90-6665-218-7

Boek over de oorzaken van lichamelijke mishandeling en verwaarlozing. Met aandacht voor de hulpverleningspraktijk en primaire preventie. In dit verband worden de risicofactoren besproken.

Baeten, P., Geurts, E.

In de schaduw van het geweld. Kinderen die getuige zijn van geweld tussen hun ouders. NIZW 2002, Utrecht. ISBN 90-5050-936-3

Dit boek brengt de kinderen in beeld die getuige zijn van geweld tussen hun ouders. Het belicht de achtergrond en de aard van de problematiek en beschrijft, wat het voor kinderen betekent getuige te zijn van geweld. Er worden handreikingen gedaan voor het signaleren van deze kinderen en adviezen gegeven voor de hulpverlening.

Doef, S. van der

Kleine mensen grote gevoelens. Kinderen en hun seksualiteit - Amsterdam, De Brink, Ploegsma bv, 1994, ISBN 90-216-7161-1

Hondsmerk, R., E. Kok

Een geheim teveel..... - ISBN 90-6067-636-X

Imbens, Al., I. Jonker

Godsdienst en incest - Amersfoort, An Dekker, 1991, 269 blz., ISBN 90-5017-094-8

Aan de hand van interviews wordt ingegaan op incest binnen godsdienstige milieus en de samenhang met de geloofsbeleving. Tevens aandacht voor de begeleiding van vrouwen en kinderen als slachtoffer.

Killen, K.

Het mishandelde kind. Kindermishandeling en een tekort aan zorg - Rotterdam, Ad Donker, 1999, 403 blz., ISBN 90-6100-461-6

Rensen, B.

Kindermishandeling: voor het leven beschadigd - Utrecht, Bruna, 1990, 192 blz., ISBN 90-229-7928-8

Aandacht voor de vormen, achtergronden, gevolgen, signalering, diagnostiek, behandeling en preventie van kindermishandeling. Voorbeelden uit de praktijk van de auteur (jeugdarts) verduidelijken het geheel.

Strik, W., M. Borghorst

Boos, bang, blij - ISBN 90-609-2902-0

Wolzak, A.

Kindermishandeling - signaleren en handelen - Utrecht, NIZW Uitgeverij, ISBN 90-5050-797-2

Ervaringsverhalen en romans

Lichtenburcht, C. van, K. de Klein

Sporen op de ziel. Mannen en vrouwen over de verwerking van hun incestverleden - Amsterdam, Anthos, 1997, 279 blz., ISBN 90-414-0219-5

Achttien incestslachtoffers vertellen over hun ervaringen, de invloed die het misbruik op hun leven heeft gehad en de, mede dankzij therapeutische hulp, geslaagde verwerking van deze ervaringen.

Liebeek-Hoving, I.

Céleste's kleine oorlog - Utrecht, Kwadraat, 1996, 96 blz., ISBN 90-6481-262-4

Roman over Céleste die als kind geestelijk mishandeld is door haar stiefvader en zijn zoon. Als ze achttien is, vlucht ze het huis uit. Met hulp van haar zusje, een hospita en haar vriendinnen overwint ze de gebeurtenissen uit haar jeugd.

Mitgutsch, A.

Het land van de geslagen kinderen - Amsterdam, Van Genneep, 1988, 222 blz. ISBN 90-6012-625-4

Roman waarin een moeder terugblijkt op haar jeugd en de kindertijd van háár moeder, die net als zijzelf werd mishandeld. Zij nam zich voor haar dochter beter op te voeden. De erfenis van haar moeder bleek echter sterker dan zijzelf.

Rubin, L.

Het onverwoestbare kind - Amsterdam, Ambo, 1997, 239 blz., ISBN 90-263-1484-1

De auteur laat aan de hand van acht levensverhalen van in hun jeugd mishandelde volwassenen zien dat het ondanks een verwoestende kindertijd mogelijk is als een gelukkig mens in het leven te staan.

Slee, C.

Moederkruid - Amsterdam, Prometheus, 2001, 202 blz., ISBN 90-446-0008-7

Boeken voor kinderen

Botte, M.F., P. Lemaitre

Kaatje Cactusbloem en haar egel: wij mij aanraakt, krijgt een prik - Houten, Van Reemst Uitgeverij, 1996, ISBN 90-410-9028-2

Aan de hand van grappige tekeningen bespreekt Kaatje situaties waarin kinderen (seksueel) bedreigd worden. Kaatje vindt elke keer een oplossing voor de problemen. Het boekje is geschreven om kinderen weerbaar te maken, maar suggereert daardoor wellicht ook een schijnveiligheid.

Delfos, M.

Sanne - Westbroek, Harlekijn Uitgeverij, 1993, 35 blz., ISBN 90-6386-106-0

Therapeutisch voorleesverhaal. Sanne wordt mishandeld door haar moeder. Ze verzint allerlei vriendjes en vriendinnetjes die haar helpen en troosten. Ze denkt dat ze het altijd fout doet. *Vanaf 4 jaar.*

Delfos, M.

Blijf van me af! - Westbroek, Harlekijn, 1995, 31 blz., ISBN 90-638-6115-X

Therapeutisch voorleesverhaal. Er is een versie voor meisjes en een voor jongens. De hoofdpersoon wordt seksueel misbruikt door een stiefvader. De schoolarts bemerkt bij onderzoek iets.

Van 8 tot 12 jaar.

Doef, S. van der
Ben jij ook op mij? - ISBN 90-216-1498-7
Ik vind jou lief - ISBN 90-216-1150-3
Vanaf 6 jaar

Dorrestijn, H.
Brandnetels en andere verhalen over kindermishandeling - Amsterdam, Bert Bakker, 1995, 98 blz., ISBN 90-351-1449-3
Zijn jeugdervaringen motiveerden de auteur een boek te schrijven met verhalen en gedichten over kindermishandeling.
Vanaf 10 jaar.

Glansbeek, J.
Tante Pech en de pechvogeltjes - Amsterdam/Antwerpen, Piramide, 1994, 55 blz., ISBN 90-254-0741-2
Tante Pech, een oude uil, beschermt met haar vleugels en troostende woorden dieren die door hun ouders lelijk behandeld worden. Een symbolisch verhaal over wat je na mishandeling kunt doen.
Vanaf 8 jaar.

Grootel, L. van
Nina Regenboog - Haarlem, Holland, 1998, 126 blz., ISBN 90-2510-792-4
Hester komt erachter dat haar vriendin Nina een geheim verbergt waarover ze niet wil praten. Hester maakt zich zorgen. Uiteindelijk vindt ze uit waarom Nina zich anders gedraagt dan de andere kinderen: ze wordt thuis mishandeld.
Vanaf 12 jaar.

Hindman, J., T. Novak (ill.)
Een pakkend boek voor kleine en voor grote mensen - Groningen, Uitgeverij Reco Multi Media, 1998, ISBN 90-764-5701-8
Een zeer komisch geïllustreerd boek dat allerlei aspecten van seksualiteit beschrijft, waaronder seksueel misbruik. Het doel is vooral om de weerbaarheid van kinderen te vergroten. Het boek heeft een mooi evenwicht gevonden tussen prettige en vervelende seksuele ervaringen en tussen humor en respect.

Boeken voor ouders

Adriaenssens, P. *Mijn kind is bang (en ik ook)*. Opvoeden tot weerbaarheid - Tielt, Lannoo nv, , 1998, ISBN 90-209-3120-2

Doef, S. van der
Kleine mensen grote gevoelens. Kinderen en hun seksualiteit - Amsterdam, De Brink, Ploegsma bv, 1994, ISBN 90-216-7161-1

Lamers-Winkelman, F.
Een werkboek voor ouders van seksueel misbruikte kinderen - Amsterdam, SWP, 20 blz., ISBN 90-6665-347-7

Marsten, S.
Geef uw kind zelfvertrouwen - ISBN 90-215-2563-1

Bijlage 16

Bronnen

- Protocol voor het omgaan met vermoedens van kindermishandeling voor kinderdagverblijven en peuterspeelzalen in Den Haag, 2002, Gemeente Den Haag/dienst OCW en GGD Den Haag, afdeling GVO in samenwerking met Stichting voor opvoedingsondersteuning, het IBBK en de Stichting Welzijnsorganisatie Escamp.
- Meldcode kindermishandeling, 2002, Paul Baeten, NIZW Jeugd / Expertisecentrum Kindermishandeling.
- Protocol "Vermoeden kindermishandeling" voor het primair onderwijs in Zuid Holland Noord, 2001, GGD ZHN. S&O, AMK; Gezamenlijke uitgave van de preventieteams Zuid Holland Noord.
- Protocol vermoeden kindermishandeling voor 0-4 jaar, de Petteflet, januari 2001.
- Handleiding kwaliteitsstelsel kinderopvang&peuterspeelzaalwerk, uitgave MO-groep/Elsevier, versie december 2002.

**Hoe te handelen in geval van ongewenste omgangsvormen cq. seksuele intimidatie
door een medewerker**

**Protocol voor
KOM Kinderopvang**

2014

Inhoudsopgave

Pagina

Inleiding.....	1
1 Begripsbepaling ongewenste omgangsvormen.....	2
1.1 Seksuele intimidatie	2
1.2 Agressie en geweld	3
1.3 Pesten	3
1.4 Discriminatie	3
2 Seksuele intimidatie.....	4
2.1 Verbod op seksueel misbruik	4
2.2 Meldingsprocedure	4
2.2.1 Maatregelen naar aanleiding van een melding.....	5
2.3 Procedure van onderzoek.....	6
2.3.1 Maatregelen naar aanleiding van het onderzoek.....	6
2.4 Omgaan met de media	7
2.5 Informeren betrokkenen	7
Bijlagen	
1. Algemene aandachtspunten	9

Inleiding

Dit protocol geeft handvatten voor hoe te handelen in geval van (een vermoeden van) ongewenste omgangsvormen en in het bijzonder seksueel misbruik door medewerkers van KOM Kinderopvang. Het is belangrijk dat men in een dergelijk emotioneel moeilijke situatie zorgvuldig met alle betrokkenen om kan blijven gaan. Een protocol kan hierbij houvast bieden. Een protocol legitimeert het handelen van een ieder die stappen zet naar aanleiding van een melding. Bovendien biedt het achtergrondinformatie en tips.

Voor alle medewerkers van KOM Kinderopvang is het van belang dat er een protocol op de instelling aanwezig is over het onderwerp ongewenste omgangsvormen. Een melding over ongewenste omgangsvormen is meestal plotseling. Het gaat gepaard met veel emoties. En er zal gehandeld moeten worden. De aangeklaagde zal, of de melding nu terecht is of niet, met gevoelens van frustratie, boosheid en schaamte kampen. Teamleden voelen zich vaak boos, schuldig, machteloos of kunnen het niet geloven. De vraag schuldig/niet schuldig dringt zich op en kan tot twee kampen leiden zowel binnen een team van pedagogisch medewerkers als tussen ouders en kinderen.

De gevolgen van ongewenste omgangsvormen kunnen heel groot zijn. Het negatieve gevolgen voor je zelfbeeld en je zelfvertrouwen en het vertrouwen in anderen wordt geschaad. Wanneer zich een geval van ongewenste omgangsvormen voordoet, is het belangrijk dat het slachtoffer zijn verhaal kwijt kan. Slachtoffers vinden het vaak moeilijk hun verhaal te vertellen. Angst niet geloofd te worden en angst voor represailles spelen daarbij een rol.

1 Begripsbepaling ongewenste omgangsvormen²

Ongewenste omgangsvormen komen tot uiting in verbaal, fysiek of ander non-verbaal gedrag. Dit gedrag kan zowel opzettelijk als onopzettelijk zijn, maar degene die hiermee wordt geconfronteerd ervaart het als ongewenst en onaangenaam.

Onder ongewenste omgangsvormen verstaan we handelingen van een groep of van een individu, die door een persoon, die deze handelingen als tegen zich gericht ziet, als vijandig, vernederend of intimiderend worden beschouwd³.

De volgende vormen van ongewenst gedrag kunnen zich voordoen: seksuele intimidatie, agressie en geweld, pesten en discriminatie. Een strikte afbakening van deze begrippen is niet mogelijk, want pesten kan een vorm van seksuele intimidatie zijn, discriminatie kan een vorm van agressie zijn enz..

Door definitie te geven lijkt het probleem van de ongewenste omgangsvormen een objectief gegeven te zijn. Niets is minder waar. Bij de beoordeling of bepaalde situaties of gedragingen van personen bestempeld moeten worden als 'intimiderend' of 'bedreigend' spelen subjectieve factoren een doorslaggevende rol. De persoonlijke beleving van de betrokkenen en hun eigen waarden en normen bepalen uiteindelijk of er al dan niet sprake is van ongewenste omgangsvormen. De beleving van de direct betrokkene moet altijd het uitgangspunt zijn van een analyse van de problemen met ongewenste omgangsvormen. Binnen een kindercentrum zijn het vaak ouders van kinderen die aangeven dat iets als ongewenst wordt ervaren, of collega's vinden bepaald gedrag over de grens gaan. Van belang is het zo dicht mogelijk bij de beleving van het kind te blijven staan, bij het vaststellen van de zwaarte of omvang van het ongewenste gedrag.

1.1 Seksuele intimidatie

Seksuele intimidatie

Ongewenste seksuele toenadering, verzoeken om seksuele gunsten of ander verbaal, non verbaal of fysiek gedrag. Dit gedrag wordt door degene die het ondergaat, ongeacht sekse en/of seksuele voorkeur, ervaren als ongewenst en onplezierig. Seksuele intimidatie kan zowel opzettelijk als onopzettelijk zijn⁴.

Voorbeelden van verbale seksuele intimidatie:

- aanspreekvormen: Erica verbasteren tot Erotica; kinderen aanspreken met "Hé stuk!"
- dubbelzinnigheden: "Zo, heb jij een poes?"
- uitnodigingen met bijbedoelingen: "Je mag met ons meedoen, als we je onderbroek mogen zien".

Voorbeelden van fysieke seksuele intimidatie:

- handtastelijkheden, zoals rug strelen, vastpakken, op schoot trekken van oudere kinderen, tegen zich aan drukken, strelen, verkrachting;
- geslachtsdelen strelen of betasten boven of onder de kleding;
- weg versperren;
- uitkleden.

² bron: GGD Flevoland

³ Ontleend aan definitie van FNV Bondgenoten.

⁴ Ontleend aan definitie PPSI.

Voorbeelden van non-verbale seksuele intimidatie:

- bepaalde manieren van kijken: kind niet in de ogen kijken maar op borsthoogte; gluren; kind met de ogen uitkleden;
- confrontatie met (kinder)porno;
- condoom/onderbroekje cadeau geven.

1.2 Agressie en geweld

***Agressie en geweld op de bso:
Voorvallen waarbij een kind psychisch of fysiek lastig gevallen, bedreigd of aangevallen wordt, onder omstandigheden die rechtstreeks verband houden met het kindercentrum.***

Voorbeelden van agressie en geweld op de bso zijn:

- fysiek geweld: schoppen, slaan, verwonden, vastgrijpen;
- psychisch geweld: chantage, irriteren, achtervolgen, vernederen;
- verbaal geweld: schelden, treiteren, dreigen;

1.3 Pesten

***Pesten op KOM Kinderopvang:
Pesten op het KOM Kinderopvang is het systematisch uitoefenen van psychisch, fysiek of seksueel geweld door één persoon of groep tegen meestal één ander, die niet (meer) in staat is zich zelf te verdedigen⁵.***

Voorbeelden van pesten:

- psychisch: luid lachen of schreeuwen als iemand binnen komt, negeren, voortdurend onderbreken, afkeurende blikken of gebaren, luide zuchten slaken, geruchten verspreiden, roddelen, dreigen, belachelijk maken;
- fysiek: mishandelen;
- seksueel: obscene scheldwoorden, seksuele verzoeken of handtastelijkheden, aanranding, verkrachting.

1.4 Discriminatie

***Discriminatie:
Het zich in het openbaar, mondeling of bij geschrift of afbeelding, opzettelijk beledigend uitlaten over een groep mensen wegens hun sekse, ras, godsdienst of levensovertuiging⁶.***

Discriminatie kan plaats vinden op grond van uiterlijk, huidskleur, geloofsovertuiging, geslacht, seksuele voorkeur enz.

De Wet kinderopvang vereist sinds januari 2005 dat elke medewerker bij een kinderopvangorganisatie, die daadwerkelijk bij de kinderen werkzaam is, een Verklaring omtrent Gedrag (VOG) moet overleggen. Dit kan preventief werken in het beleid ten aanzien van ongewenste omgangsvormen en seksuele intimidatie in het bijzonder.

⁵ Ontleend aan definitie van pesten door B.v.d.Meer, 1997.

⁶ Ontleend aan definitie ARBO-wetgeving en Mandemakers ea,1994)

2. Seksuele intimidatie⁷

Seksueel misbruik is een (ernstige) vorm van seksuele intimidatie. Deze vorm werken we hieronder verder uit.

2.1 Verbod op seksueel misbruik

De medewerker zal zich ervan onthouden het kind te bejegenen op een wijze die het kind in zijn waardigheid aantast. Seksuele handelingen en intieme relaties in de contacten met het kind zijn onder geen beding geoorloofd en worden beschouwd als seksueel misbruik. Dit omvat onder meer een verbod om het kind op zodanige wijze aan te raken dat het kind en/of de medewerker deze aanraking naar redelijke verwachting als seksueel of erotisch van aard zal ervaren. De medewerker mag ook niet ingaan op seksuele en/of toenaderingspogingen van het kind, ook als verlangt het kind dat of nodigt je daartoe uit.

2.2 Meldingsprocedure

In de wet op de Jeugdzorg is de **meldplicht** opgenomen. Wanneer een medewerker van een instelling het vermoeden heeft dat een medewerker van dezelfde instelling zich schuldig maakt aan kindermishandeling of dat dit hem/haar ter ore komt, moet hij dit direct melden bij zijn leidinggevende en het bestuur. Deze hebben de plicht direct het AMK hiervan in kennis te stellen.

a. *Melding door het kind*

Als de melding van seksuele intimidatie, aanranding of verkrachting afkomstig is van een kind, is opvang en steun voor het kind het eerste aandachtspunt. De persoon bij wie het slachtoffer de klacht meldt belooft geen geheimhouding aan het kind en is verplicht dit te melden bij zijn leidinggevende. Deze laat weten discreet te zullen handelen.

De leidinggevende doet in alle gevallen melding aan de directeur en het bestuur. Naast het AMK worden zonodig anderen ingeschakeld voor hulp. De ouders van het betrokken kind worden geïnformeerd. Aan de ouder wordt eveneens opvang en steun geboden. Het waarborgen van het gevoel van veiligheid van het kind is uitgangspunt van dit handelen.

b. *Melding door de ouder*

Als de melding van de ouder(s) komt, zal uitgezocht worden over welke informatie de ouder beschikt en waar de melding op gebaseerd is. De persoon bij wie de klacht wordt gemeld is verplicht dit te melden bij het pedagogisch hoofd. Deze meldt het weer bij de directie en bestuur.

c. *Melding door collega-medewerker*

Wanneer een medewerker seksueel misbruik door een collega-medewerker constateert of vermoedt, is hij/zij verantwoordelijk voor melding hiervan aan de het pedagogisch hoofd, die dat in alle gevallen aan de directeur of bestuur meldt. Aan de medewerker die meldt wordt opvang en steun aangeboden.

d. *Melding door derden*

Als de melding van derden komt, dient eveneens uitgezocht te worden over welke informatie deze precies beschikken en waar deze informatie op is gebaseerd. De persoon bij wie de klacht wordt gemeld is verplicht dit te melden bij de directie.

---

⁷ bron: hoofdstuk 2 t/m 2.3 zijn gebaseerd op het protocol van stichting 2Samen, Den Haag 2005

2.2.1 Maatregelen naar aanleiding van een melding

In alle gevallen wordt de directeur zo spoedig mogelijk geïnformeerd. Deze is gehouden alle noodzakelijke maatregelen te nemen ten aanzien van:

- het regelen van opvang van kind en ouders, en
- afschermen van het kind van de mogelijke dader
- het instellen van een onderzoek

1. Het regelen van opvang van kind en ouders

- Voor de opvang en steun voor het kind wordt een beroep gedaan op een instelling (GGD) die hierin gespecialiseerd is.
- In overleg met ouders en GGD, wordt bezien of de opvang bij KOM Kinderopvang kan worden gecontinueerd dan wel dat er een andere oplossing moet worden geboden.
- KOM Kinderopvang informeert ouders over de mogelijkheid aangifte te doen bij de politie.
- De directeur houdt contact en toont betrokkenheid en informeert de ouders regelmatig over de voortgang van het onderzoek en andere zaken die voor de ouders van belang zijn.

2. Afscherming van het kind van de mogelijke dader

- De directeur beslist in het belang van de afscherming van het kind van de mogelijke dader, of de vermeende dader hangende het onderzoek op non-actief wordt gesteld of wordt geschorst.
- Het verdient aanbeveling om voor de betrokken medewerker een contactpersoon aan te wijzen en de betrokken medewerker erop te wijzen waar steun verkregen kan worden buiten het KOM Kinderopvang

3. Instellen van een onderzoek

1. De directeur draagt zorg voor een zorgvuldige procedure van onderzoek en legt een dossier aan.
2. Bij het interne onderzoek laat het KOM Kinderopvang zich adviseren door de politie. Zo mogelijk na raadpleging van de ouders besluit het KOM Kinderopvang of eerst een intern onderzoek wordt gedaan of onmiddellijk aangifte wordt gedaan bij de politie. Ouders kunnen natuurlijk ook los van de directeur beslissen onmiddellijk aangifte te doen. In het geval van aangifte bij de politie vindt het instellingsonderzoek plaats in nauw overleg met de politie.
3. De directeur stelt binnen maximaal 2 werkdagen na de melding een commissie van onderzoek in. De commissie bestaat uit 3 personen, twee interne en een extern deskundige. De leden van de onderzoekscommissie hebben een geheimhoudingsplicht uit hoofde van hun verantwoordelijkheid als lid van de commissie van onderzoek.
4. De commissie voert het intern onderzoek uit en adviseert de directeur op grond van de resultaten van het onderzoek over de te nemen maatregelen.
5. De termijn voor intern onderzoek bedraagt maximaal 3 weken.

2.3 Procedure van onderzoek

- a. De commissie vraagt de ouders de door hen bemerkte reactie van het kind weer te geven. Indien het kind in staat is om zelf de toedracht te verwoorden, wordt altijd na overleg met de ouders, het kind door de commissie gehoord. Hierbij wordt er zorg voor gedragen dat dit door een daartoe deskundige gebeurt.
- b. De onderzoekscommissie hoort de betrokken medewerker. De toedracht van zaken volgens de medewerker wordt vastgelegd. De medewerker wordt geïnformeerd over het verder verloop van de procedure.
- c. De commissie voert binnen maximaal 2 weken nadat zij is ingeroepen gesprekken met alle betrokken personen. Op basis van deze eerste gesprekken adviseert de commissie de directeur over de te nemen voorlopige maatregelen voor het kind en de medewerker, voor zover dit nog niet is gebeurd.
- d. Van de gesprekken wordt een schriftelijk verslag gemaakt, dat door de geïnterviewden moet worden goedgekeurd.
- e. Alle verslagen worden gebundeld en voorzien van advies overhandigd aan de directeur. Deze informatie is geheim.

2.3.1 Maatregelen naar aanleiding van het onderzoek

- a. **Rehabilitatie**
Wanneer de directeur constateert dat er op grond van het verrichte onderzoek geen aanleiding is aan te nemen dat seksueel misbruik heeft plaatsgevonden, wordt de betrokken medewerker die voor de duur van het onderzoek geschorst is of op non-actief gesteld, door de directeur van de instelling in ere in zijn functie hersteld. In een dergelijke situatie kan het in het belang van de medewerker of in het algemeen belang wenselijk zijn de betreffende medewerker binnen de organisatie over te plaatsen.
- b. **Waarschuwing**
De directeur kan besluiten tot het geven van een schriftelijke waarschuwing, onder mededeling dat herhaling arbeidsrechtelijke gevolgen heeft.
- c. **Arbeidsrechtelijke maatregelen**
Wanneer de directeur constateert dat er op grond van het verrichte onderzoek aanleiding is om aan te nemen dat seksueel misbruik heeft plaatsgevonden, neemt de directeur maatregelen van arbeidsrechtelijke aard, zoals ontslag wegens een dringende reden op grond van art. 677 en art. 678 boek 7 BW, of ontbinding van de arbeidsovereenkomst via de kantonrechter (art. 685 boek 7 BW).
- d. **Inschakelen van politie en justitie**
De directeur doet, wanneer het rapport van de onderzoekscommissie hiertoe aanleiding geeft, formeel aangifte van seksueel misbruik bij de politie en het Openbaar Ministerie.

2.4 Omgaan met de media⁸

Als er binnen KOM Kinderopvang een incident plaatsvindt, is de kans groot dat ook de media hier van op de hoogte raken.

Enkele aandachtspunten bij het omgaan met de pers zijn:

(bron: 'concept calamiteitenwaaier van De Veilige School' ontwikkeld door Anke Visser en Frits Prior.)

- De directeur onderhoudt de contacten met de pers
- Zij maakt de keuze van een passieve of actieve opstelling. Door zelf de pers te informeren houdt u de regie min of meer in handen en voorkomt u wellicht erger.
- Wijs een vaste, liefst geofende persoon aan die de contacten met de pers onderhoudt. Overweeg daarbij of een persoon van buiten het team (bijv. een bestuurslid) te verkiezen is omdat deze toch wat verder van de zaak af staat. Overleg zo mogelijk met de politievoorlichter.
- Denk goed na over de boodschap: wat willen we wel/niet vertellen en hoe formuleren we dat kort en concreet?
- Selecteer: wie staan we wel te woord en wie niet?
- Noteer voorwaarden: bijv. vragen vooraf op papier, afspraken over inzien tekst voor publicatie.
- Wanneer wordt de pers ingelicht? In ieder geval niet voordat personeel, ouders en kinderen goed zijn ingelicht.
- Wat is ons belang om in te gaan op vragen van de pers? Wat is wenselijk, wat is nodig?
- Betrach openheid binnen grenzen: vertel de waarheid, tot de feitelijke kern beperkt. Noem geen namen, bewandel geen zijpaden.
- Zorg voor een adempauze: niet direct in de uitzending, vragen vooraf inzien, terug (laten) bellen, afspraak later op de dag.
- Doe de contacten met de pers nooit alleen: de boodschap samen met anderen voorbereiden, iemand meenemen of mee laten luisteren, samen evalueren.

2.5 Informeren betrokkenen⁹

a. Informeren van het team

Een belangrijke stap is het informeren van de teamleden. Zij moeten goed op de hoogte zijn om:

- De schok in teamverband te verwerken.
- Om te gaan met vragen en opmerkingen van ouders.
- Om te gaan met vragen en opmerkingen van de "buitenwereld".
- Mogelijke andere slachtoffers te signaleren.
- Eenduidige afspraken te maken over de aanpak van de situatie.

Een niet te onderschatten factor is de loyaliteit van personeel ten opzichte van aangeklaagde collega's. De ervaring leert dat collega's in situaties van twijfel eerder de kant van de volwassene kiezen dan die van het kind, zeker als het gaat om seksuele intimidatie. Meldingen van seksuele intimidatie berusten zelden op waargenomen feiten door volwassenen. Meestal moet de volwassene zich baseren op het woord van het kind. Geloof en ongelooft, loyaliteit ten opzichte van de collega of het kind, kunnen een team in partijen opsplitsen. Belangrijk is teamleden voor te houden dat zij niet hoeven te beslissen over wat "waar" of "niet waar" is. Zij zijn wel verantwoordelijk voor het welzijn en de veiligheid van de kinderen.

---

⁸ bron: GGD Flevoland

⁹ bron: GGD Flevoland

Aandachtspunten en overwegingen bij het informeren van het team:

- Zorg dat het hele crisisteam aanwezig is.
- Zorg dat alle teamleden aanwezig kunnen zijn. De aangeklaagde is niet aanwezig, maar zal (achteraf) schriftelijk geïnformeerd dienen te worden over de globale inhoud.
- Overweeg welke andere personeelsleden moeten worden uitgenodigd, zoals vaste invalkrachten.
- Informeer afwezigen en zieken persoonlijk over wat is besproken.
- Overweeg of er deskundigen van buitenaf bij aanwezig moeten zijn.
- Nodig de teamleden liefst mondeling uit.
- Geef tijdens de vergadering feitelijke informatie over de melding en de tot nu genomen stappen en de nog te nemen stappen. Geef aan wat de verwachtingen naar de teamleden zijn.
- Biedt ruimte voor emoties, vragen, laat stoom af blazen.
- Maak afspraken over de omgang met de buitenwereld: -bij vragen van derden doorverwijzen naar het crisisteam, -geen uitspraken naar de pers, -geen contact met de aangeklaagde.
- Organiseer opvang voor pedagogisch medewerkers die daaraan behoefte hebben.

b. Informeren van de "andere" ouders

Een moeilijke, maar meestal niet te vermijden stap is het informeren van de "andere" ouders over de beschuldigingen van ongewenste omgangsvormen. Bedoeld worden de ouders waarvan niet bekend is dat hun kinderen slachtoffer zijn. Ouders hebben recht op informatie, zeker als hun kind ook een mogelijk slachtoffer is.

Er kunnen overwegingen zijn om de andere ouders (voorlopig) niet te informeren:

- De mogelijke dader is een kind van KOM Kinderopvang. De bescherming van de kind-dader telt dan even zwaar als de rechten van de slachtoffers.
- Ouders van een slachtoffer eisen geheimhouding.
- Politie vraagt om geheimhouding. Overleg in zo'n geval met de politie of het informeren van de ouders daaraan ondergeschikt mag worden gemaakt.

Aandachtspunten en overwegingen bij het informeren van de ouders:

- Ouders worden schriftelijk en mondeling geïnformeerd.
- Overweeg welke ouders moeten worden uitgenodigd voor een ouderavond. De ouders van kinderen die nu bij de aangeklaagde in de groep zitten, de ouders van kinderen die voorgaande jaren bij de aangeklaagde in de groep zaten, de ouders van kinderen die bij het slachtoffer in de groep zitten, de ouders van alle kinderen als het gaat om iemand die met alle kinderen van het kindercentrum te maken heeft.
- Hoe groot kan de groep zijn die op een avond wordt geïnformeerd.
- Zorg dat de ouders van slachtoffers op de hoogte zijn van de informatieavond die gaat komen. Bespreek met hun welke informatie er gegeven gaat worden.
- Nodig deskundigen uit die antwoord kunnen geven op vragen van ouders: bijv. politie, jeugdarts/jeugdverpleegkundige, vertrouwenspersoon.
- Nodig ouders schriftelijk uit, geef brieven niet aan kinderen mee naar huis.
- Houd rekening met taalproblemen bij allochtone ouders.
- De voorzitter van de bijeenkomst is bij voorkeur de voorzitter van het bestuur. Het crisisteam en eventuele deskundigen zitten naast hem. Bespreek van tevoren de onderlinge taakverdeling.
- Geef feitelijke informatie met in acht nemen van privacy van betrokkenen.
- Vertel welke stappen zijn genomen en welke nog zullen volgen.
- Geef aan waar ouders terecht kunnen als zij vermoeden dat hun kind ook slachtoffer is.
- Geef aan wat het kinderopvang te bieden heeft.
- Geef ruimte voor de vragen en emoties die bij ouders zullen los komen.
- Wees voorbereid op boosheid, ga niet in de verdediging. De boosheid van ouders zal terecht of onterecht tegen het kindercentrum richten.
- Bedank ouders voor hun aanwezigheid en betrokkenheid.

Bijlage 1

Algemene aandachtspunten¹⁰

Een melding komt bijna altijd onverwacht en op een ongelegen moment. Het volgende stappenplan at handvatten tot hoe te handelen. Realiseer je echter dat het slechts richtlijnen zijn en dat iedere situatie zijn eigen specifieke verloop zal hebben.

De volgende overwegingen en aandachtspunten zijn gewenst:

- Probeer zo snel mogelijk een gesprek te regelen (met melder door directeur), liefst meteen. Voer dit gesprek bij voorkeur niet alleen.
- Verslaglegging. Begin met dossiervorming. Noteer zo nauwkeurig mogelijk, data, tijden, feitelijkheden, afspraken, betrokkenen. Mogelijk is het van belang dit later nog eens terug te lezen. Leg aan de klager uit dat je een en ander opschrijft.
- Stel de klager op de hoogte van de procedure.
- Stel het bestuur op de hoogte van de klacht.
- Het bestuur stelt de aangeklaagde zo snel mogelijk op de hoogte van de melding.
- Neem, als dat nodig is, beschermende maatregelen t.o.v. de aangeklaagde. Betreft het bijv. een personeelslid, dan is het wellicht onmogelijk voor hem/haar nog te functioneren of moet hij/zij beschermd worden voor represailles.
- Stel de aangeklaagde op de hoogte van de procedure.
- Als de klager een kind betreft, betrek dan zo snel mogelijk de ouders/verzorgers erbij.
- Is de veiligheid van het kind gewaarborgd?
- Nemen de ouders de verantwoordelijkheid voor de zorg voor hun kind? Stellen ze hun kind veilig en zoeken ze de benodigde hulp? Zo nee, dan kun je dit ook (anoniem) melden bij het AMK.
- Adviseer klager en aangeklaagde niet met "derden" over de melding te praten.
- Zeg geen geheimhouding toe. Als er actie moet worden ondernomen kun je die belofte niet nakomen.
- Vraag je af of hier sprake is van een strafbaar feit en of je meldplicht hebt.
- Is iedereen die erbij betrokken moet worden op de hoogte?
- Is er een tolk nodig om een gesprek te voeren.
- Stel een crisisteam samen. Dit kunnen mensen van de overleggroep zijn.
- Wie zijn er allemaal op de hoogte van de melding?
- Is er onrust bij andere ouders/ kinderen, in de wijk? Moeten andere ouders geïnformeerd worden, moet er een voorlichtingsavond worden georganiseerd voor de ouders uit de betreffende groep of voor het hele kindercentrum?

---

¹⁰ bron: GGD Flevoland